

131829

II

GLASNIK SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

BULLETIN OF SLOVENE
ETHNOLOGICAL SOCIETY

UDK 39 / 497.12 // 05 /

STR. 50-71 LJUBLJANA DECEMBER 1979 GLASNIK SED LETO 19/1979 ŠT. 3

3 |

POGLEDI NA POGLEDE

(Pogledi na etnologijo, Ljubljana 1978, 454 s.)

Kot tretji zvezek zbirke "Pogledi" je Partizanska knjiga izdala "Poglede na (slovensko) etnologijo". Raznolikost pogledov, metodoloških izhodišč in znanstvenih spoznanj, ki so sestavine današnje slovenske etnologije so lahko primerna podlaga za nadaljnjo razpravo. Zato smo pripravili to številko glasnika SED z gradivom s predstavitve "Pogledov na etnologijo" v okviru Marksističnega centra Filozofske fakultete (16. 4. 1979) in s prispevki etnologov ter predstavnikov sorodnih strok, ki so se odzvali povabilu uredništva. Na predstavitvi knjige v okviru Marksističnega centra sta delo predstavila Zmago Šmitek in Janez Bogataj, nato pa se je razvila zelo živahna in zanimiva diskusija, ki jo v celoti objavljamo.

O NEKATERIH POGLEDIH V "POGLEDIH"

Knjiga "Pogledi na etnologijo" je rezultat dela devetih avtorjev. Za razliko od prejšnjih dveh del iz zbirke "Pogledov", ki sta plod dela posameznikov, pričujoča knjiga še toliko bolj nazorno kaže razpon etnološke stroke pri nas z razlikami v predmetu, metodiki in metodologiji etnološkega raziskovanja.

Razlike v mnenjih so med posameznimi avtorji izrazite že pri sami opredelitvi predmeta etnologije. Tako npr. Angelos Baš v nasprotju z nekaterimi drugimi avtorji, ki v izrazih "ljudstvo-ljudski" še vedno vidijo predmet etnološke vede, dokazuje neopredeljivost teh dveh kategorij, s tem pa jim obenem tudi odreja znanstveno uporabnost. V slovenski etnologiji je že dlje časa prisotna težnja, da bi pojem "ljudstva" razširili na vse sloje prebivalstva. S tem bi odpadle meje, ki so etnološko zanimanje utesnjevale na "preprosto", največkrat kmečko, podeželsko prebivalstvo; meje, ki so v današnjem času postale nevzdržne, kajti "kaj nam pomeni poznavanje življenjskih razmer tega li drugega sloja..., če nam ostajajo zastrti analogni problemi pri drugih socialnih skupinah njegovega časa". Baš sicer v svoji razpravi na večih mestih ugotavlja, da se pojem "ljudstva" približuje ali enači pojmu "naroda" (kar je res le v toliko, kolikor ljudstvo in narod obsegata vse sloje prebivalstva), ne omenja pa pomembnega odtenka besede "narod" — "naroden" v smislu poudarjanja nacionalne samobitnosti, zaradi katerega izrazov "ljudstvo" in "narod" ni mogoče povsem izenačiti (razliko npr. dobro ponazarja izraz "ljudska noša" nasproti "narodni noši"). Baš vse dosedanje dileme o opredelitvi in uporabnosti pojmov "ljudstvo", "etnos", "narod", rešuje tako, da predlaga uvedbo izraza "način življenja". Ob tem bi pač moral

dati, da ta izraz ni nov in da se kot strokovni termin za opredelitev predmeta etnologije pojavi npr. že leta 1963 v 4. številki revije "Problemi", v članku "Sovjetska etnografija in sociološke raziskave", kot slovenski prevod ruskega izraza "byt". Žal tudi Baševa trditev, da se "z načinom življenja načeloma ne ukvarjajo druge vede", ne drži več spričo nastajajočih socioloških razprav o načinu življenja Slovencev (res, da je bil Bašev tekst napisan leta 1975, ko o tovrstnih interesih pri drugih strokah še ni bilo slišati). Prav to pa pomeni, da z definicijo obsega in bistva etnološkega dela še ne moremo biti zadovoljni.

Težave z opredelitvijo pojma "ljudstvo" se kažejo tudi v nekaterih drugih razpravah. Če sprejmemo razširitev "ljudstva" na vse družbene sloje na Slovenskem, seveda ne moremo več govoriti v starem pomenu besede o ljudski pesmi, umetnosti, arhitekturi ipd. Le-te nam lahko pomenijo (v nasprotju z mnenjem dr. Zmage Kumer) po svoji vsebini in obliki še nadalje posebno vrednoto, vendar s to razliko, da jih ne pripisujemo več "ljudstvu" kot neki posebni, družbeno in ekonomsko enotni kategoriji prebivalstva, marveč posameznim slojem in skupinam v ljudstvu (npr. kmetom, delavcem, obrtnikom...). O Baševem sklepu, da "kulture ni mogoče omejiti v vsakič ugotovljiva kulturna obzorja posameznih skupin, plasti, razredov" pa menim, da je zelo dvomljiv ali vsaj preuranjen, ker je bilo poskusov tovrstne opredelitve na etnološkem področju doslej razmeroma malo. Če že trdimo, da je težko ali celo nemogoče opraviti neko delo, moramo imeti za sabo večje število poskusov, kot je bilo opravljenih doslej v Sloveniji. Za primer nezadostnega povezovanja družbene razslojenosti s kulturno podobo navajam razpravo "O šegi in njeni spremenljivosti", ki jo je avtor v glavnem povzel po svoji obsežni študiji o koledarskih šegah. V omenjeni razpravi je orisana vsebina posameznih šeg, dokaj natančno tudi spremembe, ki so nastajale v času, skoraj ničesar pa ne zvemo o nosilcih šeg, t.j. o ljudeh, ki so opravljali posamezne šege. Kaj so bili ti ljudje po svoji družbeni, poklicni, starostni, politični, krajevni in še kaki drugačni pripadnosti? Dobršen del opisanih šeg je bil razširjen na našem podeželju med prebivalstvom, na katerega nikakor ne smemo gledati kot na nerazslojeno gmoto (na to izrecno opozarja tudi dr. Zmaga Kumer v svojem prispevku o ljudski pesmi). Kljub temu pa zaman iščemo podatke, kakšen je bil odnos posameznih slojev podeželskega prebivalstva do določenih šeg, pa tudi, če so se vseh šeg udeleževale vse ali le nekatere "skupine, plasti in razredi". Tej pomanjkljivosti so resda precej krivi tudi starejši pisani viri, iz katerih je avtor črpal del podatkov in ki le redko precizirajo družbeno razširjenost posameznih šeg.

Kljub temu, da že sam naslov zbirke "Pogledi" simbolizira odprtost do najrazličnejših, pogosto med seboj tudi nasprotnih idej in mnenj, pa vendarle moti dejstvo, da se v knjigi "Pogledi na etnologijo" brez kritičnega pretresa uveljavljajo nekatera teoretična načela, ki so zastarela, neustrezna in za današnji čas težko sprejemljiva. Takšno je npr. obravnavanje slovenske kulture v "plasteh", povzeto po razpravah M. Gavazzija iz tridesetih let (prispevek sam pa je nespremenjen ponatis teksta, ki je izšel pred dvema desetletji v "Razpravah

SAZU"), ali navajanje psihologistično obarvanih teorij W. Wiore iz petdesetih let, ki smatra za določilo "naroda" razen družbenega položaja še "duševno usmerjenost" (naj si to predstavljamo kot preživelo romantično idejo o "narodovi duši" ali kot dokaj hipotetično razglabljanje o "nacionalnem karakterju"?). Začudi nas tudi trditev, da so strukturalisti, ki so se ukvarjali s preučevanjem šeg, našli v šegah "nespremenljivo jedro, ki mu vsaka doba da svoj obraz". Na podlagi primerjalnega študija so namreč na to opozarjali že pred njimi številni drugi etnologi. Prispevek strukturalistov, predvsem Lévi-Straussa, je pa v tem, da so skušali šege razložiti kot posledico podzavestnega substrata mišljenja bodisi "primitivnega", bodisi "civiliziranega" človeka.

Zmago Šmitek

O POGLEDIH ETNOLOGIJE

"Pogledi na etnologijo", s prispevki devetih avtorjev, odpirajo etnologu vrsto vprašanj. Opozoriti želimo na nekatera. **Različnost** tako v metodološkem kot tudi v siceršnjem predmetnem pogledu je tako očitna, da bi vsak prispevek zahteval samostojen, temeljit in poglobljen pretres. Tako pa ostajamo le pri predstavitvi in odpiranju nekaterih vprašanj.

Uvodno ugotovljena osnovna lastnost "Pogledov", t.j. metodološka in teoretična diferenciranost in različnost, je tudi sicer zaznavna v dveh dokaj jasnih delih: En del knjige resnično določajo "pogledi na etnologijo", drugega pa le "pogledi etnologije".

"Pogledi na etnologijo" so izšli (čeprav z zamudo!!) v času, ko slovenska etnologija določene nakazuje razširjene in preoblikovane predmetne okvire ter konkretizira svoja nova izhodišča tudi s številnimi raziskovalnimi rezultati. Torej, naj bi bili "Pogledi na etnologijo" slika tega dogajanja, vrednotenja lastne stroke in tudi odsev prizadevanj. Vendar: zdi se, da ji je to bolje uspelo že na drugih mestih in predvsem vsebinsko poglobljeno, v večjem obsegu. Ta pripomba velja predvsem posameznim tematskim predstavitev v "Pogledih".

Prisotnost etnološke problematike pri oblikovanju zgodovinske zavesti in zgodovinskega načina mišljenja je res v temelju nepogrešljiva sestavina ali izhodišče, vendar pa se zastavlja vprašanje, koliko posamezni prispevki to izhodišče potrjujejo. Zares velika škoda je, da so "Pogledi" izšli z zamudo, predvsem če ta izid primerjamo s programsko zastavljenim posvetovanjem Slovenskega etnološkega društva o etnologiji in sodobni slovenski družbi v Brežicah.

Ob "Pogledih na etnologijo" nas sicer zadovolji tudi misel, da predstavljajo določeno stopnjo v razvoju slovenske etnologije in določen obračun z uveljavljenimi, tudi novimi raziskovalnimi področji, ki pa so lahko tudi odraz spremenjenega gledanja na predmetne okvire stroke. Vendar, ali ne predstavlja vsaka številka neke strokovne revije, tematsko zasnovan zbornik ali samostojna razprava tudi take tendence?

Od te **splošnosti** in s tem **različnosti** "Pogledov" odstopa historično materialistična analiza družbenih temeljev v razvoju slovenske etnološke misli **Slavka Kremenška**. Pravzaprav smo soočeni s tistim analitičnim "obračunom" stroke, ki ga je bilo pričakovati že veliko prej, od obdobja novih družbenih in ekonomskih odnosov naprej. Kremenškov prispevek je ogroditelj podrobnemu pregledu zgodovine stroke, ki bo seveda mogoča šele ob poznavanju številnih nejasnih podrobnosti v delu tistih, ki so to zgodovino stroke sooblikovali. Prispevek je zanimiv tudi zaradi poglobljene kritike **pozitivizma** v naši etnologiji in odkrivanju njegovih družbenih korenin. Pokaže na nekatere izvire še vedno prisotnih postavk in s tem večkrat tudi razhajanj v stroki. **Nenazadnje** nakaže možnosti nadaljnega razvoja. **Menimo**, da prav nekateri prispevki v Pogledih sami potrjujejo Kremenškove ugotovitve. Vendar pa je "dvojnost kulturnega stališča" etnologa in njegovega predmeta, "značilna za pretekla razdobja", danes le še okrnjeno prisotna.

Ostali prispevki, ki smo jih pregledali, so rezultat ali sinteza dosedanjih tematskih raziskav (npr. M. Makarovič, Govorica noše), poskusi opredelitve nalog etnologije na posameznih specialnih področjih kulture (npr. T. Cevc, Etnološka pričevalnost materialne kulture) ali pa govorijo kot zanimivi poskusi analize nekaterih tradicionalnih kategorij iz etnološke sistematike v sedanosti (npr. Z. Kumrove prispevka o ljudski pesmi in godčevstvu v sedanosti). Ne smemo prezreti še dveh področij te "različnostne" strukture "Pogledov na etnologijo": ponatis Novakove Sestave slovenske ljudske kulture in zanimiva prispevka Gorazda Makaroviča ter Ivana Sedeja. Oba posegata na področje t.im. "ljudske umetnosti", jo poskušata opredeliti, nakazujeta pa tudi razmerje s sorodno zgodovino umetnosti.

Prispevek **Marije Makarovičeve** dokazuje, da smo na področju raziskovanja noše (ali oblačenja Slovencev) že dospeli do določenih rezultatov, ki jih sedaj osvetljujemo z najrazličnejšimi dodatnimi spoznanji, navezanimi na raziskave v socialni in duhovni sferi. Prispevek odlikuje celovit **etnološki** pristop in je dodatno poudarjanje "govorice" noše zato kar odveč.

Tone Cevc nam ponudi zajeten spis o etnološki pričevalnosti materialne kulture — spis, ki bi bil lahko "program" etnološke stroke na tem področju. Za dosego tega cilja bi moral biti seveda predvsem metodološko in teoretično grajen, dodatno pa opredeljen s številnimi, tudi novimi **metodičnimi** pristopi, ki se na področju raziskav materialne kulture odpirajo in uporabljajo. Koristnost tega bi bila še toliko večja, ker bi bralec lahko spoznal kakšna pravzaprav je specifično etnološka metoda. (To pomanjkljivost moramo pripisati tudi nekaterim drugim tematskim razpravam). Najbolj nesprejemljiva pa je Cevčeva načelna ugotovitev v uvodu, da je etnologija "otrok 19. stoletja". (stran 161) Cevčev spis ostaja le "katalog" vseh dosedanjih raziskav in stališč na področju materialne kulture. To našo misel zgovorno ilustrirajo tudi opombe. Ker avtorjeva težnja ni potekala v smeri nadgrajevanja v okvirih formalne sinteze ostajamo še vedno pred značilnim kompromisnim stališčem, ki se še vedno ne more povsem otresti t.im. sestavin in prenesti poudarek v raziskavah materialne kulture na raz-

merja med sestavinami in njihovimi nosilci. Slednje prav dobro ilustrira prispevek Marije Makarovičeve o noši. Cevčev spis je pregleden in sistematičen; za nastale pomanjkljivosti avtor morda niti ni kriv, saj je celoten spis pretežno seštevek spoznanj, med katerimi izstopajo zgoščene formulacije iz vprašalnic ETSEO in definicije zgodovinarjev v Gospodarski in družbeni zgodovini Slovencev. Študija je torej zbirna predstavitev ne pa kritična analiza dosedanjih gledanj in izhodišče za raziskovanje t.im. materialne kulture v bodoče. Menda bi nam danes že moralo biti popolnoma jasno, da materialna kultura ne more več obstajati sama zase — njena vloga je le praktičnega, delovnega pomena. Do podobnih spoznanj prihajajo tudi sorodne stroke, ki so "nekdaj" gradile dobršen del svojih prizadevanj prav na sestavinah materialne kulture. Tako npr. v arheologiji, kjer vedno več raziskovalcev poskuša nakazovati tudi družbene in duhovne razsežnosti materialnih fenomenov. Kvalitativni vrh Cevčevega prispevka je v odstavku o pastirstvu, torej pri vprašanjih, ki jim je avtor tudi sicer posvečal največ svojih raziskovalnih prizadevanj.

Prispevka Ivana Sedeja in Gorazda Makaroviča poskušata nadrobno opredeliti pojem t.im. ljudske umetnosti. Po že kar nesmiselnem (zlasti z družbenozgodovinskih vidikov) poudarjanju razlik med t.im. ljudsko in visoko (stilno) umetnostjo (zlasti med umetnostnimi zgodovinarji) kažeta prispevka obeh avtorjev mnoge smernice (pogleda) za delo na tem področju v bodoče. Nesporno je in to potrđita tudi oba avtorja na več mestih, da lahko govorimo le o umetnosti **vseh** družbenih plasti v posameznih časovnih obdobjih. Zato prispevka brez pomislov lahko označimo kot izredno pomembna za **etnološke** raziskave likovne ali umetnostne kulture, človekovega likovnega obzorja v preteklosti, sedanjosti in tudi prihodnosti. Ob raziskavah bogkovih kotov, plastik ali slik na steklo se etnologu odpirajo zlasti neomejene možnosti novih spoznanj na področju stenskega okrasja, okusa, širšega likovnega obzorja, vse do drugih likovnih pojavov in manifestacij v naši družbi.

Bralec "Pogledov na etnologijo", strokovnjak in še bolj nestrokovnjak, naj bi ob prebiranju knjige spoznal razvoj slovenske etnologije, njene predmetne okvire in cilje (prav zato "pogledi"), v nič manjši meri naj bi se mu približalo raziskovalno delo na posameznih področjih etnološke sistematike. Če je temu tako in "Pogledi" v glavnem dokazujejo da je, potem bi naj vsaj posredno spoznali tudi nekatere metodične pristope, **načine** raziskovanja, zapisovanja, dokumentiranja življenjskega stila. Danes vedno bolj uporabljamo fotografski aparat, ki je ob beležnici, magnetofonu ali neposrednemu opazovanju postal obvezni in nepogrešljivi del etnologove "raziskovalne garderobe". Tudi bodoče etnologe učimo v šoli, da se je na terenu največkrat dobro pogovarjati z informatorji tudi skozi objektiv fotoaparata. V "Pogledih" pa nas najbolj negativno presenetijo prav fotografije(!) Te niso sestavni in enakovredni del raziskovalne metode ampak ilustracija šibkosti metodoloških izhodišč na eni ali zgolj slučajnostno dodajanje slikovne interpretacije posameznim temam na drugi strani. Posebej velja to še za področja socialne kulture, ki po tej strani zahtevajo temeljitejšo študij-

sko predpripravo in pozneje tudi tehtnejši izbor. Dokumentarnost in povednost fotografij so za nestrokovnjake nejasne — na sedanji stopnji razvoja slovenske etnologije si tako (naključnega) slikovnega izbora ne bi smeli privoščiti. Vsiljuje se nam primerjava z nekaterimi tujimi deli, npr. skandinavskimi ali, denimo, Bausingerjevo Volkskunde, kjer je tudi fotografija logična sestavina teoretičnih postavk. Pred prebiranjem "Pogledov" smo menili, da je vendar že minil čas, ko so razprave, študije "krasile" in dopolnjevale risbe, skice, poetični arhitektonski kroki in "lepe" fotografije. Fotografije ali ilustracije (slednjih v "Pogledih" tudi ni, kar je prav tako velika pomanjkljivost) naj bi bile organske sestavine celotnega konteksta problema neke študije. To pa seveda dosežemo le z analizo posameznih primerov in ob sprotne uporabljaju najrazličnejših metodičnih prijemov med samo raziskavo. Tako pri Cevčevem izboru tudi rudarji iz Idrije ne opravičijo slabega izbora. Tudi razne umetniške fotografske "pesnitve" ki so sicer zares mojstrske, so po strokovni strani kaj malo povedne. Zares dobro fotografsko dokumentacijo načina življenja lahko naredi le etnolog s svojim fotoaparatom. Še bi lahko naštevali, ob vsaki objavljeni sliki bi se lahko ustavili. Pa vendar, vsaj na traktorista, biciklista, šoferja ali avtomehanika ne bi smeli pozabiti, če že govorimo o sodobnih nosilcih materialno kulturnih sestavin ali o njihovem razmerju do teh sestavin. Tudi za dokumentiranje starejših primerov materialno kulturnih sestavin (ali predmetov) bi kazalo v bodoče bolj okrepiti resnost predstavitve in uporabljati najrazličnejše načine, od kabinetno-ateljejskih fotografskih analiz do rekonstrukcij. To vprašanje je sicer znatno širše saj posega tudi na področje naših muzejskih dokumentacijskih fondov. S tega vidika so slikovne priloge k Cevčevem spisu kar realna ilustracija stanja pri nas.

Med fotografijami, ki jih že gotove dobimo na terenu (stare fotografije, družinski albumi, zasebne zbirke) in strokovno, etnološko fotografijo naj bi bila le precejšnja razlika. Podrejenost fotografske metode v okviru raziskave, se pokaže tudi pri gradivu, ki je dodano prispevku o medsebojni pomoči. Informatorji nam "igrajo" pred kamero, večkrat so "postavljeni" oz. so se "nastavili". (Npr. Vaščanki ne neseta tort novomašniku ampak kažeta svoja izdelka etnologovemu objektivu).

Torej: metodološko teoretičnim "pogledom", izhodiščem in tudi rezultatom morajo **vzporedno in enakovredno** slediti tudi najrazličnejši metodični pristopi.

Janez Bogataj

DISKUSIJA

Bogo Grafenauer: Podčrtal bi, da v tej knjigi nimamo opraviti z že izoblikovanimi "pogledi" na vedo. Iz dveh uvodnih referatov je dovolj razvidno, da imamo opravka z zelo različnimi pristopi, ki celo polemizirajo med seboj, kar je sicer po moji sodbi prav simpatično. Vendar je šla ta različnost ponekod tako daleč, da je treba na nekatere stvari posebej opozoriti. Gre za stvari, ki se prepletajo skozi vso knjigo. Najbolj izrazito je to v Baševi razpravi "O 'ljudstvu' in 'ljudskem' v slovenski etnologiji", ki v resnici ni identična s stališči večine avtorjev, vendar pa odmeva marsikje. Njegovo stališče o ljudstvu je po moji sodbi nesprejemljivo in neutemeljeno, napisano pa brez poznavanja tistega, kar je bilo o tem pri nas že napisano. Potrebno je vzeti v roke samo F. Kidriča ali pa mojo razpravo v Zgodovinskem časopisu o Etnični strukturi Južnih Slovanov, kjer so ti pojavi pri vseh Južnih Slovanih analizirani od začetka naprej. Tega Baš preprosto ne pozna in pravi, da se je ta izraz pri nas uveljavil šele v 19. stoletju. Poleg tega ne raziskuje tako daleč, da bi se zavedel, da sta njegova dva pojma ljudstva, ki ju razlikuje, v bistvu zelo globoko povezana. Na eni strani tisto ljudstvo, ki ga predstavlja ljudska množica, tisti, ki so nižji in izkoriščani, ki so temeljna plast družbe, kar je stališče marksizma, KPS ali Kardelja; današnji pojem "ljudstva" je le izraz dejstva, je to "ljudstvo" zmagalo v revoluciji. Ne gre za definicijo ljudstva le s strani klerikalne stranke, kajti tudi KP ima ta sloj za maso prebivalstva. In pri tistem drugem posebnem pojmovanju, da je to "množica", veliko število ljudi, se je treba spomniti samo na Horaca "Odi profanum vulgus" na "pofl", na rečenico "ti si pravi kmet", na to, kako je ime tržaškega nosača v pristanišču s slovenskim izrazom "fakin" dobilo popolnoma drug pomen itd. To je pogled od zgoraj navzdol, ki pa dokumentira isto družbeno vsebino. Se pravi, da gre pri dokazovanju o neuporabnosti izrazov 'ljudstvo' in 'ljudski' v znanosti očitno za teoretično nemogočo stvar. Baš se tu opira na Riehla, obenem pa se pri tem neupravičeno sklicuje na sodobnega nemškega marksista Wolfganga Emmericha. Odpreti je potrebno samo Krönerjev Wörterbuch der Deutschen Volkskunde — čigar 2. izdajo (1955) je Emmerich karakteriziral kot nadaljevanje nacistične koncepcije etnologije, oziroma Volkstumskunde pri Nemcih — na strani 804-805, kjer najdemo veliko priznanje Riehllovemu znanju obenem z ugotovitvijo: "kot Geres in Jan in drugi, ki so se borili proti racionalizmu in tujemu francoskemu gospostvu", se je Riehl postavil "mit dem ganzen Gewicht seiner Wissenschaft und künstlerischen Begabung gegen engen Marxismus und Materialismus und jeder Form der Zersetzung der Grundlagen völkischen Lebens". Gre torej za vprašanje marksistične ali nacistične koncepcije, oziroma tiste koncepcije, iz katere je nacistična koncepcija izšla. To je bistveno in ne tako nepomembno, če je Riehl žal citiran tudi v metodologiji tov. Kremenška kot eno izmed izhodišč. Upam, da gre pri tem pojmovanju za dezinformacijo, da prof. Kremenšek tega ni bral, ampak preprosto nekje prevzel, ker se Riehllova stališča navidez nekje srečujejo z njegovimi. Gre za to, da je nemška znanost do 18. stoletja v svoji terminologiji razliko-

vala Volk in Nation. V 1. polovici prejšnjega stoletja v teku boja proti Francozom, je prišlo do izenačevanja obeh pojmov in od takrat ima izraz "Volk" v nemški etnologiji dva pomena (ljudstvo in narod), dokler v dobi nacizma ni prevladal termin "Ein Volk, ein Reich, ein Führer", kjer je Volk zamenjal Nation. In medtem ko Emmerich z vso silo polemizira proti tem koncepcijam, proti pomenu izraza "Volk" nacistične dobe, uporablja Baš Emmericha zato, da polemizira proti ljudstvu v smislu starejše terminologije. Torej imamo tu globok nesporazum. Stališče o "Volk" v novem smislu, kjer se sklicuje na Sombarta, da ga ni mogoče definirati kot določeno plast, je sicer pravilno, vendar ni to nič novega. Marx piše že v Nemški ideologiji, da je potrebno vsako etnično skupnost najprej razstaviti v njene sestavne dele, ker ima vsak tak sestavni del svoje relacije, svojo kulturo. Zato me ne bo nihče prepričal, da ljudska kultura v marksistični znanosti nima priznane svoje eksistence. Šele ko analiziramo vsak sloj posebej in nato znova vzpostavimo celoto, vidimo jasneje bistvo pojavov. Kremenšek je to v svoji razpravi upošteval in se bistveno razlikuje od Baša prav v tem, da loči različne socialne plasti.

Glede opredelitve etnologije na str. 83 Baš govori o "predmetu in cilju", o metodi pa ne, kar predstavlja bistveno pomanjkljivost, ker vsako znanost ne opredeljujeta le predmet in cilj, ampak predvsem metoda.

V tem pogledu je vsa knjiga od začetka do konca pomanjkljiva. Nobeden od avtorjev se vprašanja metode, specifične metode etnologije, ni dotaknil. Zato tudi pravim, da to niso pogledi, kakršni bi morali biti, če so to pogledi na izoblikovano vedo. Trdi se, da je "ljudska pesem stvar literarne zgodovine" in ob tem se navaja Matičina Zgodovina slovenskega slovstva. Recimo, da je četrtina Merharjevega teksta res zgodovinsko napisana, ampak v treh četrtinah tega besedila čutim izrazito etnološko metodo, etnografsko ali narodopisno, kakor hočete. To so metode, ki se razlikujejo. Pristop do narodne pesmi v posmrtno izdani literarni zgodovini Ivana Grafenauerja je popolnoma drugačen od njegovega pristopa k Lepi Vidi, Kralju Matjažu ali Spokorjenemu grešniku. To sta dve povsem različni metodi. In mislim, da se ni mogoče odreči analizi kulture v teh družbenih plasteh in še manj principu, da imajo razredi vendarle različno kulturo. Vse to je zapiranje oči pred resnico ali pa prenašanje modela našega sveta, v katerem res prihaja do nivelizacije, v preteklost. Če greste danes na Gorenjsko, pridete prav tako v hišo kot v mestu. Ampak to ni svet izpred 50 let in še manj svet pred 100 ali 200 leti.

Dotaknil bi se še opredelitve, ki se pri Bašu večkrat ponavlja, da ni nobene stroke, ki bi se zanimala za razmerja med različnimi sloji, za zgodovino načina življenja. V to bi podvomil. Pri nas je bilo v tej smeri res malo narejenega. Vendar obstaja Sit-tingeschichte, obstajajo zgodovine mode, uniforme, itn. Tu so stvari, o katerih obstaja mnogo literature. Tudi Kulturgeschichte je stroka, ki je bila že v 19. stoletju zelo razvita in je obravnavala te stvari. Francoska historična šola, ki se razvija od približno 1930. leta naprej, polaga težišče raziskovanja prav v celotno človekovo življenje. Pripeljala je do tega, da je Schieder — eden izmed vidnih

nemških historikov in več desetletij urednik nemškega *Historische Zeitschrift* napisal v svojem priločniku o metodi zgodovine 1965, da je pri taki koncepciji zgodovine kulturna zgodovina izgubila upravičenost eksistence kot posebna stroka. To predstavlja precej težko priznanje s strani nemške historiografije, ki je ves čas insistirala prav na nasprotnih stališčih. Historiografija gre torej popolnoma drugo pot kot *Deutsche Volkskunde* z Riehlom kot izhodiščem in ideologijo enotne kulture naroda.

Rečeno je že bilo, da je tov. Kremenšek te probleme v mnogočem precizneje postavil, ker je upošteval razredno delitev in razlike bolj kot marsikateri drugi avtor, čeprav je del vsebine nepotreben in nekateri stavki obsojanja niso upravičeni.

Mislím, da je historiografski pregled šibek. Sam poznam historiografijo tudi s te strani in mislim, da lahko to trdim. Lahko bi to dokazoval na konkretnih primerih, vendar nima smisla. Terminologija je tu in tam neprecizna, npr. raba pojma legitimizem za čisto nekaj drugega, kot pa se v znanosti razume pod tem pojmom. Predvsem pa me moti njegova zahteva, da v času ko se potlačene mase od začetka oziroma srede 18. stoletja širijo iz kmečkega, vaškega okolja v mesto, ki v tistem času šele začenja nekaj pomeniti, spada tudi mestno prebivalstvo v področje posebne etnološke preiskave. V našem času to že gre tako daleč, da je vprašanje kulture in življenja mestnega prebivalstva znatno pomembnejše kot vprašanje vaškega prebivalstva, ker je prešlo težišče prav na sloje prebivalstva v mestu. Premalo se je dotaknil vprašanja metodologije, vprašanja, v čem je pravzaprav bistvo metodološkega etnološkega pristopa. Bolj se je dotaknil problema opredelitve, ko pravi, da je etnologija disciplina historiografskega značaja in se posveča raziskovanju vsakdanjih, običajnih, tipičnih kulturnih oblik in vsebine vsakdanjega življenja tistih družbenih slojev in skupin, ki dajejo neki etnični ali nacionalni enoti njen specifičen značaj. Ta zaključek je problematičen, kajti prav v tistih stvareh, ki jih etnologija preiskuje, je pravzaprav malo etničnih razlik. Pojdite na Koroškem ali v Italiji v sosednje kraje, iz Slovenije čez mejo na Hrvaško in pri teh kulturnih elementih ne boste našli velikih razlik. Še manj v mestih. Torej bi po teh elementih težko postavili meje slovenskega ljudstva ali naroda; če bi šli časovno nazaj pa bi po njih komaj kdo verjel, da tu živi isti narod. Po teh merilih bi lahko živeli tu dva, trije ali štirje narodi, ker se ljudska kultura tako razlikuje: saj imate na primer v Primorju toliko vezi na Zahod kakor drugje v druge smeri. Res pa je prav, da se ti elementi analizirajo. Upravičena je težnja, ki jo pozneje najdemo pri nekaterih, npr. Sedeju in Makaroviču, da je potrebno povezati relacije, raziskati relacije in vplive. Vendar samo vplivi in relacije ne ustvarjajo iz dveh razrednih kultur ene same, to sta še zmeraj dve kulturi. Ko visoka moda 16. stoletja postane pri nas pozneje baročna noša, obstaja še vedno moda zgoraj posebna noša. Spomnite se izrazito razrednih predpisov 16. stoletja, ki jih je najprej obdelal Vilfan in jih je Baš uporabil v svoji knjigi o modi. To so predpisi o razredni pripadnosti, prav tako predpisi za ženske in moške. Tu obstajajo družbene razlike in njihove historične vrednosti ne more nihče zanikati. Žal mi je, da je Baš nanje tu

pozabil. Znanost brez dejstev ni znanost. Našega časa ne moremo postavljati za merilo preteklosti. Razmerja se spreminjajo. Danes gre za čas nivelizacije, toda določenih stvari, ki historično eksistirajo in jih je Marx postavil kot temelj svoje metode, ne moremo zanikati. Obstajajo povezave, medsebojni vplivi, ki izhajajo iz razredno različnega načina življenja, npr. tudi iz različne umetnosti, ne iz ene same, razen v času, ko vse dozori do druge kvalitete.

Pri ostalih avtorjih bi se ustavil ob drugih stvareh. Mislim, da prispevek Makarovičeve ne sodi v to knjigo, ker nima nobene zveze s teorijo. To so praktični primeri, ki bi bili lahko tiskani kjerkoli, niso pa te vrste, da bi sodili v knjigo, ki ima naslov "Pogledi" na določeno znanost. To je uporaba določene teorije, vendar to niso "pogledi" na znanost. Poleg tega čutim neke vrste odpor ali občutljivost do tistega dela slovenskega narodopisja, ki se je pri nas razvilo v določenih historičnih okoliščinah, ki pa jih nobeden izmed avtorjev ni zapazil. To je kombinacija vrste stvari, ki se je postavila v prvi polovici prejšnjega stoletja zaradi mita jezika. Jezik je tisto, kar se tedaj v Evropi postavlja kot temelj posebnih narodov, čeprav danes vemo, da to ni edini element, daleč od tega. To kot prvo. Drugič pa interes za ljudsko kulturo kot neke vrste muzealni objekt ali nekaj podobnega. Ta interes se začenja uveljavljati v racionalizmu 18. stoletja. Poleg tega tudi Herderjeve teze v njegovem poglavju o Slovanih. Vse to je botrovalo posebnemu interesu za ljudsko kulturo in posebej folkloro. Pri tem pa je še daleč do tega, da bi takrat mogli govoriti o profesionalnem narodopisju, kot se je nekje zapisalo tov. Kremenšku o profesorjih slavistike na fakultetah, čeprav je res, da so bili slavisti, npr. Murko, Štrekelj, tam res profesionalno zaposleni. Z narodopisjem so se ukvarjali ob svojem poklicnem delu. Res so slavisti na tem področju največ naredili, ker je bila takrat res slavistika tista, na katero so se etnologi opirali. Vzemite Slovence, še danes smo pravzaprav "gens filologica". Še danes npr. pozna povprečen študent kakšnega čisto nepomembnega literata, ne ve pa npr. za Miklošiča ali Franca Kosa. To je psihološka slovenska deformacija, vendar to izhaja ravno iz prej omenjenega. Res pa je, da je to stvar, ki se je metodološko spreminjala. Mislim, da to, kar se pojavlja pri generaciji, ki raste od Murka naprej, ni romantika. Vem, da je bil moj oče pri ljudski pesmi daleč od romantike. V pismu, ki ga je pisal 1906 svojemu dekletu o svoji prvi uri v šoli, je govoril o tem, se spominjal na referate v Jagičevem seminarju in Jagičeva šola je bila daleč od romantike, daleč od tega, kar je bila pri nas Sketova šola. Ta je bila romantična, rasla je iz mitologije. Romantične komponente se kažejo še pozneje res kot idealizacija kmečkega ljudstva — pri nekom bolj, pri drugem manj. Vendar, romantika išče "duh naroda" in za njene koncepcije je bistveno, da vsa ljudska kultura raste iz "duha naroda", in da se povezuje s prastaro mitologijo. Tega v etnologiji našega časa ni najti nikjer, le pri kakšnem diletantu.

Za izvajanje Kmurove je ta kritika odveč, ker Kumrova govori o ljudstvu, o ljudski kulturi in o vrednosti ljudske pesmi. To so življenjske resnice, ki jih ne moremo zanikati. To, kar danes odмира, je

pred vojno še bilo. Le njena trditev, da je bila naša vas od vedno razslojena, ni pravilna. Naša vas je res razslojena od okrog 1400 naprej. Od leta 600 do leta 1400, to je dolgih 800 let je bila naša vas dejansko poljedelska vas, kjer ni bilo kajzarjev, bili so sami gruntarji. To bi lahko tudi statistično dokazal, če bi bilo sedaj bistveno.

Pri Makarovičevem tekstu nečesa bistvenega ne razumem. Kako je tekst napisan, je stvar okusa, čeprav bi se s tega stališča dalo reči mnogo. Ne razumem pa tega, kar je napisano v zadnjem odstavku: "Vsekakor pa je med številnimi kulturnimi prvinami, ki opredeljujejo etnično podobo Slovencev, umetnost pomembna...", in nato "v okviru novejših etnoloških usmeritev, katerih središče zanimanja je človek, pa je smiselna raziskava kulturnih prvin, med katere sodi tudi umetnost, predvsem kolikor le-te določajo tega človeka in njegovo etnično zgodovinsko podobo." V tem ne vidim zgodovinske resnice, ne vem, kako je to mogoče trditi, to je fantazija. Naprej: "Z drugimi besedami, glavna naloga umetnostne zgodovine je opis in zgodovinska razlaga struktur umetnosti vseh družbenih plasti..." To je res, ampak "etnologija zajema v svoje naloge prav tako umetnost vseh družbenih plasti, vendar le toliko, kolikor je določilo in izrazil etnološke podobe neke skupnosti." Kaj je to? Formulacije ne razumem.

Gorazd Makarovič: Mislim, da je človek, ki ima okoli sebe umetnost ene vrste, gotovo malo drugačen od tistega, ki ima okoli sebe umetnost druge vrste.

Grafenauer: Če greste na Koroško in pogledate umetnost na slovenskem delu Koroške in umetnost na nemškem delu Koroške, kako lahko skozi ljudsko umetnost in skozi vse druge elemente, ki jih navaden človek doživlja, pokažete, kaj je slovensko, kaj je bistvo slovenskega in na drugi strani, kaj je bistvo nemškega dela Koroške? Šumi je prav obratno insistiral in mislim, da ima prav, ko pravi, da je regija tista, ki formira umetnost. To niso etnične meje. To je zame romantika. Duh naroda.

Sedejev članek je zelo uravnovešeno napisan, mogoče le malo preveč našteva teme in druge reči. Ima pa eno samo napako in to ravno tisto napako, ki jo že ves čas analiziram in ki se ponavlja: Medsebojne relacije, medsebojni vplivi iz različnih razrednih plasti še ne ustvarjajo enotne umetnosti. Hvala lepa!

Milko Matičetov: Pri prof. Kremenšku bi se rad dotaknil ene stvari, in sicer razmerja med etnologijo in folkloristiko. To je problem, ki ga je prof. Kremenšek postavil že v svojih tezah na Bledu. Gre za stvar, ki terjaja obvezen pristop nekoga, ki je folklorist in iz folkloristike živi, pa naj bo to folkloristika med navednicami ali brez njih ali "tako imenovana folkloristika".

Zdi se mi, da ta prispevek in nekateri drugi Kremenškovi nastopi terjajo od nas, ki se štejemo za folkloriste ali "tako imenovane folkloriste", da podamo celovit pregled folkloristike in njenega predmeta. Tega priznam, z naše strani še ni nihče naredil, ker je vsak zaverovan v ožji sektor folkloristike, tam riže in raziskuje, ne vidimo pa celote. Torej ima Kremenšek v tem prednost, čeprav sam ni folklorist, da nam je dal en pogled. Zdaj je na nas, da damo drugačen pogled, kjer ne

bo polemike, ki ni potrebna. Ta pogled na folkloristiko pa bo najbrž bistveno drugačen kot Kremenškov. Kremenšku kot zgodovinarju zamerim, ker je podal zelo nagel pogled iz ptičje perspektive. Folkloristiko je sicer videl, vendar je njegov pogled na to vejo naše slovenske kulturne delavnosti v prejšnjem in našem stoletju ves čas napačen in krivičen. Iz prejšnjega stoletja navaja in vrže v isti koš vrsto delavcev, ki so si med seboj zelo različni, npr. Vraz, Korytko, Trstenjak, Krek in katerih prispevek k razvoju naše folkloristike je zelo različen. Med vrsticami je opaziti zviška gledanje na folkloristiko, npr. ko omenja Trstenjaka in druge zbiralce, ki naj bi zastopali štališče, da smo Slovenci na tem ozemlju avtohtoni prebivalci. Vendar tega ne moremo šteti folkloristiki kot črno piko — opozoril bi, da to nima nobene zveze s folkloristiko. Še v našem stoletju imate komunista Tumo, ki je zastopal tako stališče in barda slovenskega partizanstva Mateja Bora, ki zastopa podobne pozicije, in nobeden izmed njiju nima s folkloristiko nobene zveze.

Slavko Kremenšek: Oprostite, v tekstu, ki je danes v razpravi, o folkloristiki nisem pisal. Res je, da sem o razmerju med etnologijo in folkloristiko govoril, vendar drugje. Zato mislim, da bi bilo potrebno to ločiti.

Matičetov: Vrsta ljudi, ki so zbirali pesmice in delali tisto, kar gre v delokrog folkloristike in je bila tu omenjena, teoretično ne sodi med etnologue.

Valens Vodušek: Prof. Kremenšek napačno imenuje vse tiste, ki so zbirali narodno blago in tudi druge — nosilci etnološke misli na Slovenskem. Tu je absolutno napačno govoriti o nosilcih etnološke misli, da bi se prikazalo, v katero smer je šla takrat slovenska etnologija. To so bili preprosti zbiralci in nikakršni nosilci. Tak pogled navaja na misel, da je bilo vse to delo folkloristike v 19. stoletju.

Kremenšek: Da, res je, težko je govoriti o etnologih, ker to povečini niso bili. Vendar je šlo od konca 18. stoletja, kot je dr. Grafenauer ugotavljal, vendarle za sklop vprašanj, ki jih v poglavitnem označujejo kot etnološka, in to sem poimenoval z etnološko mislijo. Če je ta termin v tem pomenu ponesrečen, bi bil sila hvaležen, če bi kdorkoli za to problematiko, problematiko — poudarjam, našel ustrežnejši izraz; takoj ga sprejemem. Besed folklorist in folkloristika pa za to nisem uporabljal.

Grafenauer: Gre preprosto za zanimanje za jezik in za ljudsko življenje, za tiste, ki nimajo svojega kulturnega jezika, tako kot na primer v našem stoletju samo še afriška, azijska ljudstva.

Kremenšek: Bi se dalo potem najti ustrežnejši izraz, kot je "nosilci etnološke misli"?

Grafenauer: Ne, to ni etnološka misel.

Kremenšek: Pa vendar: vsi tisti, ki so zbirali, so prihajali k tej svoji dejavnosti z določenim konceptom. To so bili koncepti, naravnani z določenih pozicij, določenih vidikov in ambicij. In v tekstu v

Pogledih, s čimer odgovarjam dr. Grafenauerju in dr. Matičetovu, nisem pisal nikakršne zgodovine slovenske etnologije, niti zgodovine slovenske etnološke misli, temveč me je zanimala problematika soodnosnosti med družbenimi temelji, se pravi družbenopolitično, družbeno-gospodarsko podlago, ali kakor pač hočemo to označiti, in slovensko etnološko mislijo. Ne gre pa v prispevku za zgodovino slovenske etnologije, ker je le-ta v tej fazi, kot je to na prvi strani teksta povedano, tudi zaradi pomanjkanja retrospektivne bibliografije težko ostvarljiva.

Grafenauer: Lahko se sklicujem že samo na tov. Bogataja, ki je rekel, da ste napisali obračun z razvojem stroke. To je po moji sodbi zgodovina.

Matičetov: Čaka nas torej, da podamo to zgodovino, za katero je nekaj temeljnih kamnov prispeval dr. Vilko Novak v *Traditiones* in v *Narodopisju Slovencev Kotnik*, kar je v tem Kremenškovem prispevku nekako inkriminirano. Kremenšek je hote in nehote pisal o zgodovini, ko je začel pri Valvazorju. In ob Valvazorju je lepo povedano to, kar je že Kotnik ugotovil in je po mojem mnenju tudi naslonjeno na njegove ugotovitve. Pogled na bližnji čas, na 19. in 20. stoletje, bi bil lahko tudi drugače postavljen. Poudarjam samo, da bo z naše strani to vrzel potrebno zapolniti in potem bo možna konfrontacija.

Pripombo imam še k prispevku tov. Gorazda Makaroviča, ki je pol strani posvetil citatu ob 20-letnici Jugoslavije. Za te misli, ki še danes odsevajo, žarčijo v naš čas in imajo svoje zastopnike, ni precizirano, čigav citat je to, ker je besedilo izšlo anonimno. Avtorica je Marija Šarf. To, da so njeni pogledi citirani na pol strani in da tem pogledom danes sledijo izvajanja, je deplasirano.

Makarovič: Gre le za ilustracijo. Teh misli je bilo v tistem času veliko, da pa so še danes (vendar manj), sem tudi zapisal.

Matičetov: Če iščemo tu etnološko misel, boste razčlenjevali tisto, kar so mislili Sič, Franček Kos, Stelè, Cevc tako kot Marija Šarf?

Makarovič: Prva plast govori o teh ljudeh, ki so nosilci etnološke misli — Sič na primer, druga pa, kako so najširše množice gledale na to.

Frane Jerman: Mislim, da so bile izrečene načelne pripombe in da bi se bilo vredno pogovarjati o metodi, ker ravno tega v *Pogledih* primanjkuje. Dialektika med predmetom in metodo je namreč zelo pomembna.

Breda Pogorelec: Debata in historiat nastajanja cele zgodbe, se pravi cele knjige kot take je primer, ko je treba avtorju na določeni stopnji vendarle dopustiti, da pokaže svoj pogled. To kot prvo. Drugič — tu gre vsaj za dva, če ne več konceptov. Tretjič — gre za upoštevanje različnih dejavnikov, bodisi stroke, ki je zaprta vase, bodisi stroke, ki reflektira v življenje. V *Pogledih* se kažejo tudi momenti, ki obstajajo. Kot pri Mariji Makarovič, ki postavlja nov vidik, ki ga je treba upoštevati in je

bil doslej morda zanemarjen. To predstavlja in posredno nakazuje neko metodologijo. Seveda žal folkloristika sama, če jo tako imenujemo, ni dala, ni utegnila dati svojega prispevka na tak način. To je pomanjkljivost, ki se v knjigi absolutno čuti. Najbrž smo želeli dobiti še kaj več, pa prispevkov ni bilo. Najbrž za to ne moremo nikogar dolžiti, gre le za dejstvo, ki se je pokazalo. Mislim pa, da se celotna problematika seka na več nivojih. Ti nivoji so v nekem smislu razloček v gledanju, kakšno funkcijo ima stroka v družbi. To je po moje osnovna stvar in tu sta dva, najmanj dva koncepta: — kakšno funkcijo ima spoznanje, ki ga stroka postavlja v družbi in — kakšno razmerje ima stroka do drugih ved. Debate, ki je danes ne bomo končali, je pokazala vrsto stvari, zlasti razmerje med posameznimi družbenimi plastmi, njihovo — tako sem razumela Grafenauerja — povezanost in izoliranost, medsebojno prepletenost, ne samo v sedanjosti, tudi v preteklosti. Tako je debata pokazala odprte vidike stroke. Naslednji *Pogledi* bodo prav gotovo drugačni za to, kar ta debata odpira.

Kremenšek: Predvsem bi se rad akademiku dr. Grafenauerju zahvalil za veliko zanimanje za našo problematiko. Le-to nas zelo veseli, zlasti zaradi tega, ker se zdi, da je stikov med historiografi in etnologi odločno premalo. Mislim, da to ni preveč koristno za etnologijo in tudi ne za historiografijo. V zvezi s problematiko, ki je bila tu načeta ob razpravi dr. Baša, bi bil dolžan kot sourednik knjige, o kateri teče razprava, reči, da mi je iskreno žal, da dr. Baš ni navzoč. Sam bi se stvari, ki so povezane z dr. Bašem, ne lotil. Vendar pa je moje ime dr. Grafenauer v svoji diskusiji dvakrat povezal z izvajanjem dr. Baša in v tej zvezi bi hotel vendarle reči naslednje.

Kar se W. H. Riehla tiče, se pravi znanega konservativnega politologa sredine 19. stoletja, moram povedati, da se zanj nisem vnel niti se z njim seznanjal preko dr. Baša; kolikor sem jo iskal, sem pot do Riehla našel sam. Moram tudi ugotoviti, da o Riehlu ne razpravlja samo Emmerich, ampak govorijo o njem tudi številni drugi evropski in tudi marksistični avtorji, ki pa na Riehla še zdaleč ne gledajo na nakazan način. V bistvu gre za to, da imamo sredi 19. stoletja opravek s človekom, ki, bi lahko rekli, s sociološkega aspekta gleda zelo zanimivo na etnološko problematiko in govori, na primer, tudi o plemstvu kot predmetu etnologije. Glede na to so tudi nekateri marksistični etnologi večkrat citirali Riehlove misli. Zanimivo, Riehl je bil dolgo razdobje daleč manj odmeven kot brata Grimm; tudi zato je bržčas več grimmovstva v nacizmu kot Riehla. Vendar se v to sedaj ne bi spuščal. Hotel sem le opozoriti na problem.

K nekaterim drugim delom izvajanja prof. Grafenauerja bi rekel naslednje. Nekaj tega sem imel priliko povedati že pred časom v diskusiji o Bogobornem kralju Matjažu, vendar bi ponovil tole. Prav gotovo bi grešili oziroma govorili povsem neustrezne reči, če bi zanikali, da imajo in so imeli različni razredi svojo specifično kulturno fiziognomijo. Toda — poudarim naj: kulturno podobo in ves kulturni ustroj kateregakoli razreda in sloja v katerikoli družbi je nemogoče ustrezno tolmačiti, če v isti sapi in v okviru iste vede ne poznamo kulturnega ustroja drugih razredov in slojev. Če gre npr.

za kmečki razred, moramo nujno, neogibno poznati kulturo fevdalcev, kajti fevdalna kultura se je formirala na višku vrednosti dela tlačanov in drugih "ljudskih plasti" in na ničemer drugem. To se pravi, da je bila ljudska kultura, povezana s tlačanom, takšna, kakršno je (poudarjam, da poenostavljam) dovolil fevdalec. Se pravi, tisto, kar je šlo v obliki desetine, tlake itd. na fevdalni dvor, je bilo odvzeto kulturni podobi tlačana, oziroma drugače, čim več je šlo na fevdalni dvor, tem bogatejša je bila fevdalna kultura oziroma visoka kultura; čim manj je šlo na grad ali dvor, tem bogatejša je bila na neki način kmečka kultura.

Grafenauer: S tem se popolnoma strinjam, vendar to ne spada v etnografijo — desetine, odvzemanje... — medtem ko so relacije seveda zelo potrebne. V tem imate čisto prav in ni potrebno, da polemizirate.

Kremenšek: Rekli ste, da nam etnologom v marsičem manjka metodologija, metoda. Mislim, da je prav to prelivanje, ki sem ga omenil, nič drugega kot problem metodologije, kajti temeljni princip marksističnega pristopa k historiografski problematiki je nedvomno v vprašanju: zakaj, iz kakšnih razlogov, v čigavem interesu se to ali ono dogaja? To je bistveno nov kvalitativni vidik, ki ga je marksizem vnesel v družboslovje. V tem se marksistični pristop ločuje od kakršnegakoli drugega, pozitivističnega in še kakšnega drugega meščanskega pristopa. In prav to se mi je zdelo potrebno poudariti. Tega vprašanja pa si ne moremo postavljati, če v isti sapi, ponavljam, v isti sapi in v okviru iste vede ne obravnavamo kultur obeh, se pravi, vladajočega in vladanega razreda.

Treba je reči tudi to, da imamo danes ob deklarirani marksistični usmeritvi, na primer v NDR, razvito etnologijo kot enotno vedo (brez delitve na t.i. Volkskunde in Völkerkunde), ki temelji na znani Leninovi tezi, da obstajata v vsakem narodu dve kulturi, t.i. proletarska in t.i. meščanska kultura (če gre za buržoazno družbo). Predmet te etnologije naj bi bil t.i. "werktätiges Volk". Toda za moje pojme je tako omejevanje dogmatično in nedialektično, zato pa tudi vprašljivo.

Kar se Matije Murka in profesionalizma tiče, kaže ugotoviti, da je to sicer bolj obrobni problem, vendar ne tako obrobni, da bi smeli iti mimo njega. Še naprej trdim, da je trojica Krek, Murko in Štrekelj prva profesionalna trojica na etnološkem področju pri nas. V ta namen si velja ogledati razpravo Mateja Rodeta v Naših razgledih o razvoju slavistike v Sloveniji. Iz nje je dobro razvidno, da se je konec 19. stoletja dotlej enovita slavistika začela cepiti na tri sestavne dele, na literarno zgodovino, na jezikoslovje in na etnografijo ali narodopisje. Se pravi, da smo v času Murka, oziroma do Murka, bili etnologi v profesionalnem smislu sestavni del široko pojmovane slavistične vede.

Grafenauer: Kaj pa Linhart?

Kremenšek: Vmes je romantika in vse 19. stoletje. Romantika je z linhartovstvom prekinila. Sami ste prej apostrofirali romantični koncept. Lin-

hart je prav gotovo poseben problem in to sem, mislim, v svoji razpravi poskušal poudariti.

Kar se novoromantike tiče — to poimenovanje je že vzbudilo negotovanje —, gre za obdobje med obema vojnama; če kdo predlaga ustrežnejše poimenovanje, ga z veseljem sprejemem.

Rekel bi še, da bi si še kako želeli res poglobljeno razpravo o razvoju slovenske folkloristike in sploh koncepcijo slovenske folkloristike, tudi vis-à-vis našim Smernicam. Mi smo si z vidika, pa brez zamere, "psevdoevolucionarne etnosociologije ali socioetnologije" vendarle napisali neke smernice, na katere smo dolgo čakali. Ob njih je npr. kolega Križnar predlagal, da tudi folkloristi predložijo Smernice. Žal takih smernic ni; zato bi podčrtal željo: čimprej nam dajte te folkloristične smernice. Hvala.

Jerman: Mislim, da je bilo danes tukaj veliko povedanega, da se je marsikatero vprašanje tudi razjasnilo. Izražena je bila želja o sodelovanju med strokami in hkrati z drugimi strokami. Etnologija je eno izmed središč za interdisciplinarni pristop in interdisciplinarni študij. In mislim, da ta knjiga, čeprav je bilo o njej izraženega več črnega kot belega, izroča tudi svoje veliko poslanstvo. Upam, da ti Pogledi niso bili zadnji in vsake nove Poglede bomo z veseljem pozdravili.

Postscriptum

Tistega dne, ko je bila diskusija o knjigi Pogledi na etnologijo, sem bil z ekipo Slovenskega etnografskega muzeja pri terenskem delu v okolici Radgone. Zato naj zdaj nadomestim to, česar takrat nisem mogel storiti.

Gre za odgovor na izvajanja prof. B. Grafenauerja zoper moj spis O "ljudstvu" in "ljudskem" v slovenski etnologiji. — Prva Grafenauerjeva pripomba, da je moje "stališče o ljudstvu... nesprejemljivo in neutemeljeno", je tako zelo splošna, da bi moral, če bi hotel nanjo odgovoriti, povzeti dobršen del mojega spisa; to pa tu ne more priti v poštev. Druge Grafenauerjeve pripombe se praviroma nanašajo na posamezna mesta v mojem spisu; nanje odgovarjam takole.

Grafenauer trdi, da je moje "stališče o ljudstvu... napisano brez poznavanja tistega, kar je bilo o tem pri nas že napisano", in navaja ob tem Fr. Kidriča in svojo "razpravo v Zgodovinskem časopisu o Etnični strukturi Južnih Slovanov, kjer so ti pojavi pri vseh Južnih Slovanih analizirani od začetka naprej". Na to moram odvrniti, da sem pred leti bral omenjeno razpravo. Toda v njej Grafenauer neposredno komajda obravnava vprašanje o "ljudstvu" pri Slovencih, kolikor pa se ga je lotil posredno in v prav ozkem obsegu, ni prispeval k našemu zadevnemu znanju nič takšnega, kar ne bi bilo v bistvu že prej znano. V Pogledih sem spregovoril o pglavitnih opredelitvah "ljudstva" v slovenski etnologiji, poleg tega pa o pglavitnih opredelitvah "ljudstva" drugod v naši javnosti; nisem sestavljal, kakor je jasno razvidno, nikakršne bibliografije. Ker omenjena Grafenauerjeva razprava ni nikjer vplivala na opredelitve "ljudstva" v sloven-

ski etnologiji, prav kakor ni obogatila opredelitev "ljudstva" zunaj naše etnološke vede, nisem videl potrebe, da bi jo bil navajal. Kar pa je zapisal Fr. Kidrič o "ljudstvu", zares ne poznam. Vendar nisem zasledil, da bi bila katera koli opredelitev "ljudstva" v slovenski etnologiji povezana s Fr. Kidričem; prav tako sodim glede drugih opredelitev "ljudstva" pri nas. Da za esej, kakor je moj spis v Pogledih, nisem sestavljal bibliografije, sem že povedal. Zato pač ni greh, če nisem navedel zadevnega dela Fr. Kidriča.

Grafenauer mi očita, da pravim, "da se je ta izraz ('ljudstvo') pri nas uveljavil šele v 19. stoletju". V resnici pa sem zapisal: "'ljudstvo' je prišlo v slovenskem besednjaku razmeroma pozno v pogostnejšo rabo, zdi se, da šele od srede 19. stoletja naprej. Podoba je, da je bila ustrezna beseda prej redkejša, če ne izjemna". V zvezi s tem sem za 16. stoletje omenil, da izraza "ljudstvo" ne najdemo ne v registru Dalmatinove biblije ne v Megiserjevem slovarju (Pogledi, str. 84).

Grafenauer piše, da se ne zavedam, "da sta njegova (moja) dva pojma ljudstva, ki ju razlikuje(m), v bistvu zelo globoko povezana". V resnici razločujem pri nas od srede 19. stoletja do danes štiri pomene besede "ljudstvo", in sicer 1) ljudi, 2) preprostejši ljudi ali preprostejši plasti, 3) narod in 4) predstopnja naroda (Pogledi, str. 84 d). Če sta dva od teh štirih pojmov "v bistvu zelo globoko povezana", se s tem še ne da zanikati obstoja naštetih različnih pomenov, ki jih ima beseda "ljudstvo".

Ob Grafenauerjevi sodbi: "Ne gre za definicijo ljudstva le s strani klerikalne stranke, kajti tudi KP ima ta sloj za maso prebivalstva", moram ponoviti, kar sem zapisal (Pogledi, str. 87 d). Do konca druge svetovne vojne so napredne "sile ... štele za 'ljudstvo' ali 'ljudske množice' delavski razred in vse delovne plasti; v političnem pogledu je bil delavski razred najpomembnejši del tako opredeljenega 'ljudstva' ali 'ljudskih množic'". Stališče klerikalne stranke (SLS) pa je opredelil njen vodja Šušteršič: "Za nas stoji v prvi vrsti kmet, ki nam je najvažnejši stan ... Zato se bo naša ljudska stranka v prvi vrsti z vso odločnostjo borila za blagor kmeta".

(Naslednjih dveh Grafenauerjevih stavkov ne razumem in ne vem, kaj je hotel z njimi povedati.)

"Nesprejemljivo in neutemeljeno" je, ko pravi Grafenauer, da se "pri dokazovanju o neuporabnosti izrazov 'ljudstvo' in 'ljudski' v znanosti ... opira(m) na Riehla, obenem pa se pri tem neupravičeno sklicuje(m) na sodobnega nemškega marksista Wolfganga Emmericha". V resnici se nisem pri svojih pogledih na predmet etnologije prav nikjer opiral na Riehla (moja opredelitev predmeta etnologije ni istovetna z Riehlovo), temveč sem (Pogledi, str. 69) edinole ob Weissovi sodbi o "ljudstvu" v oklepaju omenil, da je bil od "ustaljenih pogledov na predmet vede" ali od sodbe, da obsega predmet etnologije zlasti le kmečko kulturo predindustrijske dobe in poznejše prežitke te kulture, odmaknjen med drugimi "nemški etnolog Wilhelm Heinrich Riehl že v 19. stoletju". Riehla nisem ne prej ne pozneje nikjer omenil. Kako je torej mogoče reči, da sem se v čemerkoli nanj opiral?!

O Emmerichu ne govorim v nikakršni zvezi z Riehlom, temveč ga navajam za Heilfurthom (Pogledi str. 70 d) v vrsti nemških etnologov, "ki so

zavrgli ljudstvo ... kot predmet etnološke vede", skupaj z Mautzem, Weber-Kellermannovo, Klusnom, Kramerjem in Scharfejem (za Grafenauerja: Emmerich ni edini marksist med njimi). V zvezi z Emmerichovim imenom navajam tu izključno le njegovo sodbo, da "'ljudstvo' ni tip, ki bi mogel zanesljivo obseči neko socialno ali etnično členitev"; "pojem ljudstvo je treba kot hermenevtski tip za znanstveno delo načelno opustiti". V čem je ta citat "neupravičeno sklicevanje" in kakšno zvezo ima z Riehlom?! Kakšno zvezo ima s tem, če Emmerich po Grafenauerju "z vso silo polemizira ... proti pomenu izraza 'Volk' nacistične dobe"?! — Emmericha omenjam potem še enkrat (Pogledi, str. 102), ko navajam ob moji opredelitvi predmeta etnologije določene temeljne podobnosti z nekaterimi novimi stališči o predmetu etnološke vede pri Nemcih, in sicer skupaj s Heilfurthom, Weber-Kellermannovo, Greverusovo, Kramerjem in Bausingerjem. V zvezi z Emmerichovim imenom navajam tu samo njegovo sodbo, da šteje za predmet etnologije "kulturo kot socialni fenomen", nič drugega. Zopet se sprašujem, v čem je ta citat "neupravičeno sklicevanje" in kakšno zvezo ima z Riehlom?! Poleg teh dveh citatov ni o Emmerichu v vsem spisu, kot poudarjeno, nikjer besede.

Čeprav je v zgoraj objavljeni diskusiji o Pogledih prof. Kremenšek postavil Riehla na pravo mesto na podlagi dejstev, ki so v nemški etnologiji splošno znana in ki nasprotujejo Grafenauerjevi oceni, naj ob tem s svoje strani dodam naslednje. Za etnologe ni označba o Riehlu, ki jo citira Grafenauer po Wörterbuch der deutschen Volkskunde, nič novega. V etnološki vedi je bilo vendar že dosti prej dovolj znano, da Riehl ni bil marksist, temveč konservativec. A s tem ni rečeno, da ga je mogoče šteti kar med predhodnike nacizma. Pri Riehlu torej ne gre "za vprašanje marksistične ali nacistične koncepcije oziroma tiste koncepcije, iz katere je nacistična koncepcija izšla". Naj dam v zvezi s tem besedo Bausingerju, ki ve, da posamezne nacistične ideje niso "posnetki (Abbilder) ... Riehlvih osnutkov, temveč spake (Zerrbilder)" (Volkskunde, Darmstadt b. I., str. 63), kakor je bilo še pri marsikom drugem.

Če trdi Grafenauer, da ne ločim različnih socialnih plasti, je to iz trte zvito. Kot že omenjeno, pravim, da so pri nas do konca druge svetovne vojne štele napredne sile "za 'ljudstvo' ali 'ljudske množice' delavski razred in vse delovne plasti; v političnem pogledu je bil delavski razred najpomembnejši del tako opredeljenega 'ljudstva' ali 'ljudskih množic'" (Pogledi, str. 89). Ko pišem, da je moja opredelitev predmeta etnologije blizu švedskim etnološkim pogledom, povem, da so švedski etnologi "proti sredi našega stoletja pridružili raziskavam kmečkega in delavskega življenja še raziskave meščanov in v določenem obsegu tudi plemičev" (Pogledi, str. 101). Sledim "Leninovi opredelitvi dveh kultur v vsakokratni razredni družbi" (Pogledi, str. 103). In pravim, da so pri kmečkem prebivalstvu "zelo tehtni razločki med kulturo ali načinom življenja pri velikih, srednjih in malih kmetih, pri najemnikih, viničarjih ipd. in pri vaškem proletariatu" (Pogledi, str. 106).

Po navedenem je nekorekten Grafenauerjev posredni očitok, da sem se odrekel "principu, da imajo razredi vendarle različno kulturo". A če se

pridružujem omenjeni opredelitvi dveh temeljnih kultur v razrednih družbenih ureditvah, sem hkrati napisal tudi tole sodbo: "ne glede na vse razločke med t.im. vladajočo kulturo in drugo kulturo v razrednih družbenih ureditvah je premalo plodno, če se raziskujeta ti kulturi ločeno, vsaka zase, temveč ju je treba raziskati v celotni medsebojni prepletenosti. Sicer se v poglavitnem ponavlja zasnova, ki je namenjena obdelavi le določenega dela kulturnih prvin" (Pogledi, str. 105). (Glede tega sva istih misli s Kremenškom.) Kljub temu citatu in moji ustrezni razlagi Levstikovega zapisa o noši (Pogledi, str. 103 d) pripisuje Grafenauer težnjo, "da je potrebno ... raziskati relacije in vplive", le drugim avtorjem v Pogledih, ne pa tudi meni. To je tembolj čudno, ker pozna tudi mojo doktorsko disertacijo, in sicer tako v tipkopisu kakor v objavljeni, zelo strnjeni obliki, ko sem obakrat obsežneje obravnaval razmerja med t.im. višjim in preprostejšim območjem v oblačilni kulturi poznega srednjega veka in 16. stoletja na Slovenskem.

Grafenauer mi očita, da v Pogledih na str. 83, ko v zvezi z ljudsko umetnostjo na kratko govorim o predmetu in cilju etnologije in umetnostne zgodovine, govorim "o 'predmetu in cilju', o metodi pa ne, kar predstavlja bistveno pomanjkljivost, ker vsako znanost ne opredeljuje le predmet in cilj, ampak predvsem metoda". Toda glede tega je zame, kakor je deloma razvidno iz Pogledov (str. 67), aksiom Goričarjevo stališče: V okviru marksistične družbene znanosti "je zgodovinski materializem splošna teorija o družbi, ki daje posameznim znanstvenim disciplinam teoretično izhodišče, kakor tudi splošno metodološko orientacijo za znanstveno delo. Posamezne znanstvene discipline se v okviru marksistične družbene znanosti ne razlikujejo po metodi, ki jo uporabljajo, marveč se razlikujejo med seboj edino po svojem predmetu. V okviru marksistične družbene znanosti gre za delitev raziskovalnega dela glede na predmete tega dela na temelju enotnega teoretičnega izhodišča in enotne splošne metodološke orientacije". Pri "metodah znanstvenega dela je treba ... razlikovati splošno (generalno) metodo in pa posebne (specialne) metode. Splošna metoda je istovetna s splošnim metodološkim, pa tudi teoretičnim izhodiščem raziskovalnega dela, medtem ko gre pri posebnih (specialnih) metodah bolj ali manj za tehnična sredstva in prijeme pri znanstvenem proučevanju" (Sociologija, Lj. 1959, str. 46, 83).

Grafenauer dvomi v sodbo, "da ni nobene stroke, ki bi se zanimala za razmerja med različnimi sloji, za zgodovino načina življenja". Nikjer nisem trdil, "da ni nobene stroke, ki bi se zanimala za razmerja med različnimi sloji". Zapisal sem, da je zame predmet etnologije "zgodovina načina življenja pri posameznih narodih. Ob navedeni opredelitvi pomeni 'način življenja' razmerje vseh družbenih skupin, ki sestavljajo kak narod, do danih kulturnih prvin, kakor tudi vplive, ki jih je imelo zadevno razmerje na življenje teh družbenih skupin" (Pogledi, str. 84). A to ni isto ko "razmerje med različnimi sloji"!

Ko pravim, da se "z načinom življenja" ... načeloma ne ukvarjajo druge vede" (Pogledi, str. 107), Grafenauer s tem do neke meje soglaša: "Pri nas je bilo v tej smeri res malo narejenega", potem pa omenja nekatere druge znanstvene panoge v tujini,

za katere naj bi bilo, kot se zdi, mogoče reči, da se lotevajo zgodovine načina življenja. Kar zadeva "Sittengeschichte", ne poznam tovrstnih del v tolikšnem številu, da bi si lahko dovolil glede tega splošnejšo sodbo. Kolikor pa poznam tuje "zgodovine mode, uniforme itn.", v teh delih največkrat ne gre za zgodovino razmerja družbenih skupin pri nekem narodu ali na nekem ozemlju do določene kulturne prvine, temveč gre za zgodovino določene kulturne prvine, torej ne za opredeljeno zgodovino načina življenja oz. njegovega določenega dela. Če sporoča Grafenauer, da polaga francoska historična šola "težišče raziskovanja prav v celotno človekovo življenje", ni zame, ki ne poznam teh del, tu dovolj razvidno, ali je treba istiti "celotno človekovo življenje" z "načinom življenja", kakor sem ga opredelil. Glede "Kulturgeschichte" pa tole: potrebna bi bila natančnejša opredelitev del imenovane panoge, ki so "obravnavala te stvari". Kajti t.im. kulturna zgodovina "se je včasih pojmovala v Srednji Evropi kot izrazit mixtum compositum ali... je šela ponekod v muzejih kot soznačnica za panogo, ki raziskuje kulturo, kolikor ni ta predmet že ustaljenih ved o posameznih kulturnih prvinah (slovstvena zgodovina, umetnostna zgodovina itn.). Švedski etnolog Sigurd Erixon je pribil, da (celotna) kulturna zgodovina kot samostojna veda ne obstoji" (Pogledi, str. 96).

Naposled. Grafenauer trdi, da sem v Pogledih "pozabil" na oblačilne predpise policijskih redov iz 16. stoletja, ki sem jih "uporabil v svoji knjigi o modi". Zagotavljam ga, da jih nisem pozabil, saj sem o njih pisal dvakrat: v posebni razpravi (Etnološki pregled II/1960, str. 41 d) in v knjigi (Noša na Slovenskem v poznem srednjem veku in 16. stoletju, Lj. 1970, str. 9 d, 117 d) in jih imam še danes v poglavitnem v glavi. Toda ne vem, zakaj naj bi jih bil upošteval v Pogledih, kjer sem razpravljal o predmetu naše etnologije. Iz Grafenauerjevega besedila mi ni razumljivo, zakaj naj bi bil moral to storiti. In še opomba. Nisem napisal knjige "o modi", kakor pravi Grafenauer, temveč o noši (gl. zadnji citat). V razmerju med oblačilno modo in nošo je noša ali oblačilna kultura širši pojem, ki obsega, poleg drugega, tudi oblačilno modo.

Angelos Baš

POGLEDI NA (SLOVENSKO) ETNOLOGIJO

Knjiga "Pogledi na (slovensko) etnologijo" najbrž predstavlja določeno stopnjo v razvoju slovenske etnologije, ko ta smotrno načrtuje nadaljnja pota razvoja. To je trenutek, ki ne more biti zanimiv le za etnologe, ampak tudi za sorodne in mejne vede, ter vse, ki jih zanima proučevanje razvoja naše etnične skupnosti. Zato je prav, da so se etnologi odločili, da o svoji vedi spregovorijo v knjigi, ki naj prikaže predmet njenega proučevanja, metode in cilje. To toliko bolj, ker razprave v knjigi pričajo o razlikah v opredeljevanju predmeta ne le v preteklosti, ampak tudi v sodobnem času. Zato kaže knjigo razumeti kot strokovno razpravljanje o predmetu etnološke vede in predstavitev vede širše-

mu krogu bralcev. Razpravljanje o pojmovanju etnološke vede je naloga in domena etnologov, ki pa morajo upoštevati predmetno določitev drugih ved, njihovo znanstveno naravnost in prisluhniti odmevnosti lastnih prizadevanj v družbi.

Včasih slišimo mnenje, da je koristneje raziskovati, kakor razpravljati o predmetu vede, metodah in ciljnih raziskovanj. Res je, da nas zanimajo predvsem rezultati raziskovanja. Ni mogoče raziskovati, če ne vemo, kaj in kako bomo raziskovali in kakšen je smisel našega početja. To ni enkrat za vselej določeno. Ta misel je zapisana tudi v knjigi (str. 403). Zato je razpravljanje o pojmovanju vede potrebno in pogoj za njen nadaljnji razvoj.

Knjiga "Pogledi na (slovensko) etnologijo" ima dva dela. V prvem delu sta objavljeni razpravi o pojmovanju etnologije na Slovenskem v preteklosti in sodobnem času. V drugem delu so objavljene razprave, ki predstavljajo predvsem predmetna področja etnološkega proučevanja. Kot bralec sodim, da prinašajo koristna in potrebna spoznanja iz naše preteklosti. Hkrati pa se mi zdijo opravičena hotenja po širjenju in preoblikovanju predmeta raziskovanja ob upoštevanju celotne družbene strukture v vseh razdobjih razvoja. Etnološko raziskovanje, ki je presegló okvir življenja kmečkega prebivalstva, je že prisotno v slovenski etnologiji. V družbi je bilo dobro sprejeto. Zato kaže tako usmerjenost etnološke vede razvijati. To tudi ne bi bila neka posebnost etnološke vede na Slovenskem, ker so taka prizadevanja tudi drugod prisotna. Etnologija kot veda bi pridobila na družbenem ugledu, njen prispevek, kar je pomembnejše, k proučevanju slovenskega razvoja bi bil pomembnejši. Proučevala bi področja, ki so ostala doslej neraziskana ali manj raziskovana. Zdi se, da je bilo o širjenju in preoblikovanju predmeta etnološke vede v drugih tekstih več povedanega, kakor v obravnavani knjigi. Menim, da je to njena pomanjkljivost.

Zgodovinski razvoj obravnavajo različne zgodovinske vede. Zato bi kazalo širše in podrobneje kot doslej razpravljati tudi o razvoju etnološke vede do drugih zgodovinskih ved, posebno zgodovine, umetnostne zgodovine in slavistike. To ne samo za širše pojmovanega predmeta etnološke vede, ampak predvsem zaradi smotrnejšega in celovitejšega obravnavanja naše preteklosti. V knjigi je obravnavano le razmerje med etnologijo in umetnostno zgodovino. Ob tej priliki tudi ne kaže prezreti razmerja med etnologijo, geografijo, posebnimi ter občo sociologijo in morda še kaj. Razpravljanje o razmerju med etnologijo in drugimi vedami ne more biti le domena etnologov. Zdi se, da je pri nas tovrstnemu razpravljanju namenjeno manj pozornosti, kot bi bilo zaželeno.

Področje proučevanja etnološke vede je tudi arhaična družba. Menim, da bi bilo napak, če bi slovenski etnologi to področje raziskovanja zanemarili, kajti v svetu se je v zadnjih desetletjih zaradi različnih vzrokov zelo okrepiło, zato mu kaže slediti, kolikor je to mogoče.

RAZNLIKOST POGLEDOV NA ETNOLOGIJO

Pogledi prinašajo prispevke, ki bodo zaradi svoje tehtnosti prav gotovo še dolgo pomembna spodbuda vsakemu resnemu etnološkemu razmišljanju na Slovenskem. Tukaj mislim na spise Gorazda Makaroviča, Angelosa Baša in predvsem na spis Slavka Kremenška, z naslovom Družbeni temelji razvoja slovenske etnološke misli. Le-ta je prava lekcija iz historične, dialektične in materialistične metodologije, s tem pa tudi kritika pozitivizma, smeri, ki je v slovenski etnološki misli dolgo časa prevladovala, danes pa je še zmeraj močno prisotna. Spis o družbenih temeljih razvoja slovenske etnološke misli, ki kaže, kako globoko so bili etnološki pisci od Valvasorja naprej zakoreninjeni v konkretni družbenozgodovinski svet in kako so se spremembe v razvoju produkcijskih sil in na njih temeljčih produkcijskih odnosov odražale tudi v etnološki misli, prav gotovo predstavlja prelomnico, po kateri se noben resen etnološki pisec ne bo mogel več zadovoljiti zgolj z ugotavljanjem, "kakšen je kulturni pojav, kako je neko dogajanje potekalo, ali je danes živo", ampak bo moral ugotavljati tudi, "zakaj, čemu, v imenu koga in za koga, tudi proti komu se to ali ono družbeno dejanje ali dogajanje razvija" (S. Kremenšek, Je naša metodološka usmerjenost ustrezna?). Kako lahko pozitivizem obravnavani fenomen zajame le povrh, medtem ko ga pusti v bistvu nedotaknjene, in kolikšen je Kremenškov prispevek za ustreznejšo metodologijo, je najbolje vidno, če primerjamo njegov spis s spisom Franceta Kotnika, Pregled slovenskega narodopisja, iz 1. knjige Narodopisja Slovencev, ali pa z ustreznim poglavjem v knjigi Slovenska ljudska kultura Vilka Novaka.

Družbeni temelji razvoja slovenske etnološke misli so torej spis, katerega domet in meje bo treba še podrobno premisliti, — kar ni namen tega spisa. Tukaj bi želel opozoriti le na nekaj vprašanj, ki se zastavljajo v zvezi s tem premislekom.

Predvsem mislim, da bi avtor moral začeti obravnavo razvoja slovenske etnološke misli s Trubarjem in drugimi protestantskimi pisci, ne glede na to, da je Valvasor prvi zavestni in kolikor toliko sistematični pisec o nekaterih ljudskokulturnih pojavih na Slovenskem. Trubar, kmečki sin, je za naše razmere vsekakor značilnejši od Valvasorja, tujerodnega fevdalca. K temu Slava vojvodina Kranjske ni edino Valvasorjevo etnološko relevantno delo, čeprav se v praksi drugi njegovi spisi dejansko ne upoštevajo — prim. npr. Kuretovo Praznično leto Slovencev, kjer se med zapisi o streljanju v oblake iz ne povsem jasnih razlogov ne omenja odlomka iz 1688. leta izdanega spisa, Topographia archiducatus Carinthiae antiquae et moderne, ki spričuje, da streljanje v oblake ni izum začetka 20. stoletja, ampak je bila to že v 17. stoletju ustaljena praksa.

Ena pomembnejših Kremenškovih zaslug je tudi njegova analiza prispevka Narodopisje Slovencev k manifestaciji slovenske narodne samobitnosti. Ta prispevek je treba po njegovih analizah, glede na okoliščine, v katerih je izšlo NS I, sprejemati z zadržkom. S tem se moremo nedvomno

samo strinjati. Vprašanje pa je, če se moremo brez pomislekov strinjati tudi z ugotovitvijo, da je NS "strokovno resno zamišljeno in prav tako izvedeno delo". Samo od sebe se namreč zastavlja vprašanje, v imenu katere strokovnosti se v spisu o hrani slovenskega ljudstva ne pove ničesar o tem, kako so okupatorji znali pobijati vole, da so si mogli izrezati iz njih zrezek ali dva in da je slovensko ljudstvo zato seveda gladovalo, prenekaterikrat tudi v nemških, italijanskih, madžarskih, pa ustaških itd. koncentracijskih taboriščih; pa v imenu katere strokovnosti se v spisu o običajih ob "mejnikih v človeškem življenju" molči o rojevanju in še bolj umiranju v razmerah fašistične okupacije itd., itd. Vprašanje je, če je 1944. leta lahko "strokovno resno zamišljeno in prav tako izvedeno delo" spis, ki obravnava t.im. slovensko ljudsko pravo, pa ničesar ne pove o organih **ljudske** oblasti ali pa o vojnem pravu. Vprašanje je, če more biti to spis, ki deli pravo na slovensko, pa germansko itd., kot da pravo nima **razrednega** značaja, ampak je zanj bistven nekak narodnostni značaj. — Kar seveda niti malo ne drži, kajti prava ni brez države, ker pravo "ni nič brez aparata, ki lahko prisili ljudi, da spoštujejo pravne norme" (Lenin). Kdor torej govori o slovenskem pa germanskem pravu itd., hkrati **zakriva resnico**, da obstojajo znotraj teh grup različni interesi, ki si med seboj tudi nasprotujejo, in da se država pojavi šele takrat, ko postanejo nasprotja med njimi tako velika, da jih ni moč več krotiti drugače kot s silo. — Ob vsem tem najbrž res ni preveč čudno, če pod naslovom "slovensko ljudsko pravo" čitamo o institutih **fevdalnega** prava, katerega nosilci so bili na Slovenskem za povrh še tuje-rodni element.

Težko je sprejeti kar brez vsakršnih pomislekov takšno početje za "strokovno in resno zamišljeno etnološko delo", čeprav ga počenjajo strokovnjaki. Prej bi veljalo reči, da gre za mitizacijo in fetišizacijo določenega načina življenja, za apologijo nekega stanja, od katerega so imeli določeni krogi zelo otipljive koristi. Vse to je seveda možno le ob potlačitvi resnice, da imata "konservativizem in formalizem" slovenskega ljudstva svojo družbeno-zgodovinsko pogojeno podlago in da sta leta 1944. ta "konservativizem in formalizem" že — preteklost!

Premisleka potrebno je tudi dejstvo, da se pri obravnavi NS ne omenja publikacij, ki so bile 1944. leta izdane pri partizanski tiskarni in ki obravnavajo tisto resničnost, ki jo hoče NS potlačiti: okupacijo, z vsem kar jo je na Slovenskem spremljalo, in reakcijo slovenskega ljudstva. Če se v tej razpravi ne upošteva npr. brošure S. Matejeva (= Silverija Pakiža), Rab, ki obravnava klasične etnološke teme: prehrano, bivališča, nošo itd., se to lahko zgodi le tedaj, če razpravljalec nasede mitologiji strokovnosti. Strokovnost zamisli in izvedbe dela, kot je NS, je mogoče pravilno oceniti le ob upoštevanju citiranega in njemu podobnih tekstov.

Kljub navedenim in morebitnim drugim pomislekom pa je Kremenškov "pogled na etnologijo" eden najpomembnejših prispevkov za enojnost kulturnega stališča etnologa in njegovega predmeta. Ljudstvo ne morejo biti več oni drugi; spraševanje o njem mora biti hkrati spraševalčeva avto-refleksija. Taka usmeritev je logična posledica Marxove zahteve po ekspropriiranem ekspropriatorju in

edina realna možnost za presego meščanske znanosti o ljudstvu, ki je kot vsaka druga meščanska znanost utemeljena na razlikovanju med preučevalcem, univerzalnim subjektom, in preučevanim, univerzalnim objektom.

Božidar Jezernik

BAŠEVEMU "ESEJU" OB ROB

Dve stvari sta v Baševem prispevku v Pogledih, za kateri se zdi, da ju ni mogoče pustiti brez odmeva. Pri prvi gre za Bašev pogled na nekatere pojave v razvoju povojne slovenske etnologije, ki je, po našem mnenju, neustrezen. Tudi ni nov. Baš nam je svoj pogled na svojo strokovno pot ponudil že v nekaj inačicah, v bolj in v manj primernih okvirih. Druga stvar, ob kateri je treba Baševemu mnenju priložiti še kak drugačen zorni kot, kolikor je v pričujočih vrsticah to seveda mogoče, je vprašanje tako imenovane ljudske kulture v naši današnji etnološki teoriji in praksi.

Ob predstavitvi svoje strokovne razvojne poti, za katero je Baš spričo večkratnega javnega načenjanja te teme očitno prepričan, da je za razvoj slovenske etnologije posebnega pomena, je hotel biti to pot še širši in še popolnejši. Tako se ob tem širšem zamahu najde na razvojni poti povojne slovenske etnologije prostor tudi za nekatere druge njene udeležence, med drugim tudi za podpisane. Podpisani sem v Baševem prispevku še posebej upoštevan ob ugotovitvi, da sem skupaj z Angelosom Bašem na posvetovanju o temeljnih nalogah in usmeritvah slovenske etnologije, ki je bilo leta 1967 v Ljubljani, vnesel "korenite spremembe" v poglede na predmet slovenske etnologije in izoblikoval "nekatero sodbo, ki pomenijo bistveni odklik od dotodanje teorije in empirije v naši vedi." Seveda bi moral biti vsakdo takega priznanja vesel in zanj tudi hvaležen. Vendar moram priznati, da ni bilo po branju Baševega teksta v meni ne enega in ne drugega. Razlogi za to so različni in seveda tudi ne enako pomembni. Namesto ugotavljanja njihove teže naj navedem le dve dejstvi, ki ju pri Bašu pogrešam.

Na omenjenem posvetu smo referirali trije, poleg Baša in mene še Gorazd Makarovič. Res je, da Makarovičev prispevek ni bil objavljen v Časopisu za zgodovino in narodopisje. Razlogov za to se več ne spominjam. Kljub temu so temeljne misli Makarovičevega referata v obliki povzetka dostopne v Glasniku SED, obenem pa tudi zelo zanimive misli nekaterih razpravljalcev. Jasnost po Bašu zarisane podobe o zaslugah za "korenite spremembe" se ob tem nekoliko zapleta. Poleg tega moram priznati, da sem navedenega leta na navedenem posvetovanju v nekaterih delih svojega prispevka ponavljal reči, ki sem jih zapisal že šest ali sedem let prej. To se dogaja. A. Bašu je sicer uspelo v enakem razdobju že nekajkrat korenito menjati svoje poglede na predmet etnologije, sam pa sem bolj ali manj tapljal na mestu. Tako sem že v Glasniku SED za leto 1960/61 (št. 2) zapisal tisto, po

Bašu "tvorno opredelitev predmeta v etnologiji", ki naj bo, če je res tako pomembna, v tem Glasniku še enkrat v celoti navedena: "Etnologija je pač specializirana disciplina historiografskega značaja, ki se posveča raziskovanju vsakdanjih, običajnih, tipičnih kulturnih oblik in vsebine vsakdanjega življenja tistih družbenih slojev in skupin, ki dajejo neki etnični ali nacionalni enoti njen specifični značaj."

Tudi danes, tako rekoč po dvajsetih letih, ne čutim potrebe, da bi navedeno misel spreminjal. Zapisana je bila med drugim v zvezi s kritiko tedanjega Baševega cepljenja "dozdevno marksističnih nauk na metafizične wilhelmschmidtovske plastične teoreme", ki se je izkazala za povsem upravičeno. A. Baš mi je sicer že nekje očital nerazvojno gledanje na predmet etnologije, ki naj bi bilo iz navedenega stavka očitno. Ker sem se nekolikanj le trudil, da bi si pridobil nekaj historiografske izobrazbe, kar tudi Baš ve, se mi takšen očitek ni zdel ravnoprimeren. Sicer pa sem Bašu na ljubo in mimo tega seveda pripravljen vstaviti (ali sem kdaj že vstavil) besedo "vsakokratni", da bi ne bilo nadaljnjih nespornostov. Se pa spričo Baševega "eseja" odpira vprašanje, ali se ta stavek splača predelovati, saj je na drugem mestu v Pogledih to "tvorno opredelitev" Baš postavil "blizu enačbi z več neznankami". Moja opredelitev potemtakem le ni tako "tvorna" in bi leta 1967 šlo le za manj "korenite spremembe", seveda, če bi ne bilo prispevka Angelosa Baša. To je razumljivo, saj je več Kremenškovič sočasnih in še kasnejših trditev "vprašljivih", "nejasnih", "neopredeljenih" in celo "dvakrat nenatančnih". Ko je Kremenšek npr. predlagal, da kaže v etnološke raziskave pritegniti "vse ljudske plasti", je s tem dal — tako pravi Baš — "predlog, naj se predmet slovenske etnologije razširi". Ko je prišel Baš med nosilce ljudske kulture poleg kmetov tudi preprostejše meščansko prebivalstvo in proletarijat, je, spet po Bašu, "glede na dotedanjo etnološko prakso pri nas znatno razširil pojem ljudska kultura." (oboje podčrtal S. K.). In tako naprej v tem stilu.

V zvezi z vprašanjem tako imenovane ljudske kulture, za katero naj bi v Baševem prispevku resnično šlo, bi kazalo reči naslednje.

Baš si je pri razvozlavanju nedvomno dokaj težavnega problema izbral pot zgodovinske analize rabe pojma "ljudstvo". Na veliko je uporabljal različne slovarje in je pri tem, med drugim, popravil moj "ethnos" v "ethnos", za kar sem mu hvaležen. Ko se je mimo tega oslonil še na mnenja vrste današnjih nemških etnologov, je zavrnil "ljudstvo" ali "ljudsko" kulturo kot predmet etnološke vede. Zgodovina "načina življenja", s katerim naj bi se načeloma ne ukvarjale druge vede (kar, mimogrede rečeno, ni res!), naj bi kot opredelitev etnološkega predmeta povsem zadostovala. Z njo naj bi bila celo zapolnjena velika vrzel, ki je v etnološki znanstveni teoriji v tem pogledu doslej obstajala. Seveda bomo kljub Baševim naporom prav gotovo še nadalje govorili o načinu življenja in o tako imenovani ljudski kulturi, ko bomo želeli povedati, s čim se etnologi ukvarjamo. Zakaj?

Opredeljevanje predmeta etnološke vede je med drugim izrazito metodološko vprašanje. Zdi se, da je A. Baš tudi to pot temeljno dejstvo spregledal. Treba se je namreč zavedati, da si pozitivisti-

čno naravnana meščanska etnološka misel, s katero imamo še vedno opravke, kategoriji "ljudstvo" in "ljudska kultura" ni preprosto izmislila. Pododvala ju je po romantikah kot ideologizirani odsev konkretnih družbenih odnosov in določenih kulturnih razmer. Zveze med pojmom "ljudstvo" in "ljudska kultura" ter konkretno, zgodovinsko pogojeno kulturno pojavnostjo nikakor ni mogoče zanikati. Na njej temelji trdoživost prepričanja dokajšnjega števila etnologov, da opredeljevanje predmeta etnologije s pojmom ljudstvo in ljudska kultura zadovoljuje. Imajo tudi svoj prav. To vse dotlej, dokler si v etnologiji ne zastavljamo vprašanj, ki jim pozitivistična metodologija ni kos. Seveda pa zadrege, ki z zastavitvijo novih vprašanj nastaja, ni mogoče zadovoljivo reševati le z menjavo nalepke, tako z zanikanjem "ljudske kulture" in uveljavljanjem kategorije "način življenja". Problem je globlji. To posebej zato, ker tako imenovanemu načinu življenja ni mogoče blizu brez detajlnega poznavanja kulturnega in v določenem pogledu celo naravnega okolja tiste družbene skupine, ki bi jo radi v njenem načinu življenja preučili. Posamezni kulturni pojavi so nam namreč še vedno neogibno sredstvo, preko katerega in skozi katerega se skušamo dokopati do podobe vsakokratnega načina življenja in do zakonov njegove pojavnosti. Te pojave je mogoče v njihovem največjem delu označiti kot množično kulturo, po starem tudi kot ljudsko kulturo. Nobeden od teh dveh izrazov nas danes v etnologiji posebej ne zadovoljuje; razlogi utegnejo biti različni, oba pa sta preširoka in premalo opredeljiva. Z današnjo množično kulturo se seveda ukvarja vrsta znanstvenih disciplin. Tako imenovana ljudska kultura pa je bila v meščanskem sistemu znanstvenih disciplin domena narodopisja. Čeprav so semkaj do določene mere res posegali tudi predstavniki drugih strok, je bilo to področje v poglavitnem obdelano le toliko, kolikor so to uspeli opraviti nosilci etnološke misli; seveda s takratnih metodoloških vidikov. Iz raznih razlogov so v tem delu ostale velike vrzeli in ne kaže, da jih bo etnologom kdo zapolnil. Zato ostaja rekonstrukcija podobe množične kulture v preteklosti, to je tako imenovane ljudske kulture, še nadalje ena naših temeljnih nalog. Z besedama "tako imenovana" ljudska kultura v opredeljevanju predmeta etnološke vede hočemo povedati, da preučevanje ljudske kulture ne pojmujemo po starem, da si ob preučevanju le-te danes zastavljamo vprašanja, ki preraščajo, kot rečeno, pozitivistični in meščanski zorni kot. Zavedamo pa se obenem, da brez preučitve tako imenovane ljudske kulture, seveda na posodobljeni način, noben drugačen vidik ni mogoč. A. Bašovo prizadevanje glede sprememb opredeljevanja predmeta naše vede se nam zavljo tega ne zdi plodno.

S. Kremenšek

IV. mednarodni kolokvij znanstvenega in poučnega filma, Ostrava, 10. — 13. septembra 1979.

Mednarodni kolokvij v Ostravi je bil pripravljen v okviru ICREC (Mednarodnega komiteja za znanstveni in poučni film), dejanski organizator pa je Češkoslovenska společnost pro vedecko kinematografijo pri Češkoslovenske akademiji ved (Češkoslovaško združenje za znanstveni film pri Češkoslovaški akademiji znanosti), ki ima sedež v Brnu. Tudi sicer je bila ta prireditelj doslej vedno v Brnu, letos prvič v Ostravi, ampak ne čisto slučajno. Že v uvodnih referatih gostiteljev smo namreč zvedeli, da ostravska Vysoka škola banska zbira in hrani lepo število filmografskih enot znanstvenega filma. Filмотek v videoteot ima tudi Agronomsko fakulteta v Brnu. Očitno je bil eden glavnih namenov kolokvija seznanjanje s svetovno (beri srednjeevropsko) bero znanstvenega filma, saj v propozicijah organizatorji nesramežljivo apelirajo na udeležence, naj namesto kongresnega prispevka poklonijo organizatorjem kopijo filma.

Kakšna pa je notranja struktura prireditve?

Na kolokvij sprejmejo referate in filme ter magnetoskopske posnetke, ki jih najprej razdelijo v dve sekciji — raziskovalni in poučni film. Prijavljeni referati in filmi pa so nadalje razdeljeni na 5 temeljnih tematskih skupin: naravne vede, agrokulturne vede, rudarstvo in metalurgija, druge tehnične vede in družbene vede. Ta tematska širina zagotavlja organizatorju pestro izpolnitev štiritidnevnega programa, ne pa vedno tudi zadovoljive kvalitete in bogastva posameznih specialnosti. To se je letos tudi v resnici zgodilo. V sekciji družbenih ved, kamor sodi tudi etnološki film, je bilo prikazanih 7 filmov, in sicer po dva iz Češkoslovaške, Poljske in Jugoslavije, ter eden iz Bolgarije. Druge znanstvene panoge so bile bolje zastopane — 35 filmov, 4 VCR programi in 1 prikaz z diapozitivi. Letošnji udeleženci so prišli iz 9 držav: poleg domačinov so sodelovali še Poljska, Madžarska, Sovjetska zveza, Vzhodna Nemčija, Zahodna Nemčija, Avstrija, Francija in Jugoslavija. Skupno so prijavili 25 referatov, ki so jih podali večinoma ob filmskih ali drugih projekcijah, razen uvodnih referatov, ki so govorili o modernih avdiovizuelnih metodah visokošolskega pouka na splošno. Sprva je za nas, predstavnike družbenih ved, kazalo, da raziskovalni in poučni filmi drugih strok ne bodo zanimivi. Pa smo morali spremeniti mnenje, kajti problemi medija so enaki za vse. Morebiti je razlika v tem, da sta pri poučnem filmu, ki prikazuje npr. nek kemijski eksperiment, edini problem pravilna postavitve kamere in optimalna osvetljava, medtem ko se film, ki prikazuje nek družbeni proces, takoj spoprime z odkrivanjem ustreznega slikovnega jezika, ker mehanska registracija na filmski trak ne zadošča. Skupne z drugimi strokami so tudi tehnične alternative avdiovizuelnih zapisov. Večinsko mnenje je, da VCR (video kaset) ne daje dovolj kvalitetne slike v vseh primerih. Zagovorniki VCR pa trdijo, da ta medij še ni dovolj raziskan in da večina uporabnikov napačno uporablja prenosno TV. Slikovito rečeno: VCR naj bolj informira kot "impresionira". Naj besedo dopolnjuje, ne pa jo prekriva, itd. Zastopniki tehničnih in bioloških ved na splošno žal niso reflektirali teh spoznanj v svojih izjavah, ampak so se posvetili zgolj vsebinskim razlagam, kar je navadno šibka točka vseh podobnih srečanj v vseh strokah. Iskanje skupnega jezika pa smo doživeli še dobesedno. Organizator je preskrbel le tolmača za nemščino, čeprav je v propozicijah tudi angleščina navedena kot uradni jezik kolokvija.

Ni treba posebej razlagati, da sem se kot predstavnik SED in Goriškega muzeja v Ostravi spremenil v predstavnik Jugoslavije. Tako je bila torej Jugoslavija na kolokvij predstavljena z referatom (Etnološki film v Sloveniji) in z dvema filmoma iz serije Kako živimo v proizvodnji in DDU Univerzum iz Ljubljane. To sta filma *Sirjenje na ovčji planini* (Naško Križnar) in *Lan* (Peter Zobec). Oba filma so slovenski etnologi videli na Skupščini SED v Goričanah, 15.6. t. l. in ju ni treba posebej pred-

stavljati. Morebiti le nekaj besed o tem, zakaj sem iz celotne serije, pri kateri smo sodelovali etnologi, izbral ravno ta dva. Pri prikazuje tehnološki postopek izdelave sira, posnet je v enem zamahu, v času realnega trajanja delovnega postopka. Poleg tehnološke informacije pa prikazuje še arhaičen živinorejski ambient, tipičen in impresiven. V seriji *Kako živimo* predstavlja *Sirjenje* skupaj s filmom *Krug* (ta je bil predvajan lani na bienalnem seminarju v Temišvaru, o tem glej poročilo v Glasniku 18, 1978) enega od dveh filmsko oblikovnih načinov. Drugi oblikovni način je prikaz enoletnega ciklusa neke dejavnosti. Tu je *Lan* radikalno, po mnenju nekaterih naših kolegov sicer neuspešno in zgrešeno, na vsak način pa provokativno, sprostil filmski izraz na škodo nazornosti in opisnosti. S predstavitvijo v mednarodnem okolju smo hoteli na nek način preveriti moč obeh konceptov serije. In moram reči, da smo v tem tudi uspeli. Reakcije niso bile enozložne, ampak jih je bilo treba večkrat razbirati med vrsticami. To bom skušal storiti tudi zdaj v kratkem razmišljanju. Referat, ki sem ga predhodno pripravil, se je izkazal za prepotentnega. Z njim bi se pridružil tistim referentom, ki niso razumeli smisla kolokvija. Vztrajati na predavanju ex katedra o neki konkretni situaciji, bi pomenilo ne iskati stičnih točk v skupni problematiki, v bistvu. Zato sem v zadnjem trenutku referat adaptiral in skrčil na dve točki. V prvi sem prikazal koncept ali model etnološkega filma, ki se nam v Sloveniji počasi oblikuje na podlagi dosedanjih skromnih izkušenj. Primerjal sem to našo vizijo z dotedanjimi ugotovitvami kolokvija in videl našo specifičnost v večjem poudarku na poznavanju in vlogi medija (filma). Pretirana zožitev vloge medija, ki se kaže zlasti pri tehničnih panogah, zgolj v pomožno orodje, lahko postane dvorezni meč. Film kot medij se obnaša kot "serva padrona", če ga ne obvladamo. Tako stališče so jasno potrdile projekcije v sekciji družbenih ved pa tudi v drugih sekcijah. Oba naša filma sta bila zaradi svoje uglajene filmske podobe deležna pozornosti, aplavza in hvale. Zlasti *Lan* se je zdel vsem prijetna novost. V poplavi suhoparnih, faktografskih filmov je bil pravo poetično zatočišče in mislim, da skupaj z nekaterimi avstrijskimi filmi v sekciji bioloških ved predstavlja novo dimenzijo znanstvenega in poučnega filma. Mislim, da razširjeni mediji pomagajo znanosti do nove vloge v naši civilizaciji. Že sama univerzalnost slikovne govorice je podlaga za neko širše razumevanje znanstvenih odkritij. To je neposredno soočanje z drugimi vedami in svetom, ne pa narcisoidno samoogledovanje znotraj strok. Za dojetje tehnološkega postopka izdelave sira in obdelave lanu v naših dveh filmih nista potrebna ne znanje tujega jezika in ne poznavanje etnologije. In vendar (ali prav zato) je moral pri realizaciji sodelovati etnolog-specialist, ki je dal filmu strokovno podlago in avtentičnost. Izrinjanje filma v vlogo pomožnega sredstva in hotenje po zapiranju v ekskluzivno, po meri znanosti oblikovano filmsko govorico, pomeni zapiranje znanosti v lastno klavzulo. In še v eno sodobno tendenco sta se vključila oba naša filma. Kulturna dediščina vsega človeštva danes nudi nešteto vzokov tako imenovane "soft technology", h kateri se bo človeštvo v bodočnosti vračalo iz ekoloških in energetskih potreb. Študij teh starih tehnologij bo nekoč možen tudi s pomočjo ohranjenih filmskih zapisov.

V drugem delu referata sem na kratko predstavil celo serijo *Kako živimo*, njene cilje in pomen. Vsak od predvajanih filmov je skupaj s spremnim besedilom svojevrsten pedagoški paket, ki uvaja pedagoga v tematiko.

V skupini družbenih ved ni bilo drugega referata, samo še filmske projekcije s krajšimi uvodi. Prvi češki film *Pust v moravski vasi* je z dobro "češko" kamero narejen dokument svojevrstnega pustovanja. Nič arhaičnega, vendar polno duhovitosti in sproščenega vedenja pred kamero. Besedilo je omejeno na bistveno, toliko, da opozori na ključne dogodke. To je tipičen

dokument, ki mu struktura šege narekuje dramaturgijo, film, ki je tudi narejen z očmi etnologa. Drugi češki film kaže nov način preparacije lesenih arheoloških predmetov. Oba češka filma sta iz Brna, v proizvodnji oddelka za etnografijo in folkloristiko Češkoslovaške akademije znanosti.

Ostali filmi v skupini družbenih ved niso bili toliko zanimivi za nas. Prvi poljski govori o harmoniji, prikazani skozi domiselno vizualizacijo zvokov, in drugi o obdobju revolucionarnega konstruktivizma na Poljskem. Bolgarski film pa predstavlja skrajno mejo uporabe filma v vzgojne namene, daleč od znanosti, daleč od avtentičnosti. V obliki tako imenovanega igranega dokumenta deli moralne nauke direktorjem, da bi bolje izkoristili svoj delovni čas.

Konec ostravskega srečanja je bil tak, kot je konec drugih mednarodnih prireditev, kjer se zberejo neznani ljudje v tujem okolju. Veliko je ostalo nedorečenih misli in mnenj, veliko vprašanj, na katera bo treba odgovoriti. Dobil sem vtis, da se naših dosedanjih rezultatov ni treba sramovati. Nasprotno, oba naša filma sta bila po zasnovi in realizaciji nekako izven konkurence. To bi nas lahko prepričalo o potrebnosti institucionalizacije znanstvenega filma pri nas, kot je to v mnogih evropskih državah, kjer se nacionalni centri povezujejo v mednarodno zvezo znanstvenega in poučnega filma (ICREC). Edino tako povezovanje omogoča stalno preverjanje rezultatov lastnega dela, kajti ob našem modelu etnološkega filma obstajajo nešteti drugi, še neodkriti modeli.

Naško Križnar

10. POSVETOVANJE O LJUDSKIH BALADAH v EDINBURGHU OD 9.—11. avg. 1979

Škotska, klasična dežela ljudskih balad, je letos postala gostiteljica mednarodne študijske skupine za raziskovanje ljudske pripovedne pesmi prav po naključju, zato pač, ker je bil v avgustu sklican tja mednarodni kongres o ljudskem pripovedništvu in se je zdelo pametno sorodni prireditvi zbižati tudi po času in prostoru. Organizacijo posvetovanja je prevzel oddelek "Scottish Studies" na edinburški filozofski fakulteti in dal zanj na voljo svoje prostore v eni starinskih hišic na trgu, ki odaja novo univerzitetno knjižnico. Res jim je lahko rečeno "hišice", saj so majhne, enonadstropne, vse enake, s stopnicami čez jarek pred kletnimi okni, kot je to značilno za stanovanjske hiše v Edinburgu. Najbrž so bile tudi te sprva stanovanjske, saj je na eni tabla, da je tam prebival Walter Scott, ki ima na glavni ulici velikanski, daleč viden spomenik. Edinburg naredi na obiskovalca, ki pride prvič tja, nepozaben vtis. Mračne starinske hiše, veličastne temne palače v značilnem slogu, ozke stranske uličice, ki obdajajo široke ceste in trge sredi mesta, zgrajenega na izrazito gričevnatem svetu, srednjeveški grad na najvišji vzpetini, velika narodna zavednost združena z ljubeznijo do izročila, izrazit smisel za cvetje in izredna čistoča povsod — to so stvari, ki jih opaziš takoj po prihodu. Celo moderno študentsko naselje Pollock Halls, ob vznožju skalnatih, rdečkastorjavih gričev na robu mesta, kjer so nas nastanili, učinkuje nekam škotsko.

Na posvetovanje se je zbralo nekaj čez 30 strokovnjakov iz vsega sveta, referatov pa je bilo le 15, torej ni primanjkovalo časa za razpravo. Referati so bili zelo različni, tako po snovi kot po kvaliteti. Osrednja tema je bilo vprašanje pevcev kot nosilcev izročila. Obravnavali so jo štirje referati. D. K. Wilgus (Los Angeles) je predstavil ameriškega "poklicnega minstrela" A. Jenkinsa, ki je skladal pripovedne pesmi z melodijami vred in z njimi javno nastopal. Skupaj s svojo družino je bil tudi med prvimi pevci duhovnih pesmi na radiu. Umrl je šele 1957. leta v starosti 72 let. — D. Engle (Freiburg i. Br.) je opisal življenje in pevsko kariero Katzi Ritzel, ki je po poklicu učiteljica, prosti čas pa posveča petju ljudskih pesmi. Že nekaj let pripada mladinskemu gibanju, ki je prek ameriških "folk songs" odkrilo lastno nemško ljudsko pesem, jo začelo uporabljati tudi kot prostorno, po potrebi vsebinsko prilagojeno. Deloma sestavljajo nova besedila in jih podlagajo starim melodijam. — S. Top (Leuven) je ob prikazu pevca J. Sadonesa (umrl je 1816) govoril o flamskih pouličnih baladah (broadside ballads). — Z. Kumer (Ljubljana) je ob zgledih iz slovenskega izročila pokazala, kako je repertoar ljudskih pevcev dostikrat odvisen od njihovih življenjskih okoliščin in usode.

Nekateri so s posebnih vidikov obravnavali posamezne balade. Npr. B. Bronzini (Bari) je ob baladi Donna Lombarda načel vprašanje, koliko more biti v neki baladi zgodovinske resničnosti in ali niso nekatere nastale neodvisno v raznih deželah, čeprav so snovno sorodne. — W. Nicolaisen (Aberdeen) je obravnaval zvezo neke balade Th. Fontaneja z ljudskim izročilom. — Prijetno novost je uvedla Ch. Cartwright (ZDA), ko je balado, ki jo je obravnavala, tudi zapela ob spremljavi nekakšnega psalterija.

Nekaj referentov je seglo bolj na široko. Tako je J. Purcell (ZDA) govorila o značilnostih portugalskih balad. — A. Asplund (Helsinki) je obravnavala sodobno pesemsko izročilo na Finskem. — H. Shields (Dublin) je poročal o vplivu škotskih balad na irsko ljudsko poezijo. — Poročilo o raziskovanju balad na Škotskem pa je bilo delo več avtorjev. — Precej ugovorov je izzval referat J. Ure (Edinburgh) o bizantinskih vplivih na romunske ljudske pesmi, ker je avtorica izvajala daljnosežne sklepe na podlagi jezikovne analize ne povsem zanesljivih zapisov.

Vprašanja pokrajinskih katalogov baladnih tipov se je dotaknil samo J. Porter (Los Angeles), čeprav je bilo na nekaterih prejšnjih posvetovanjih to vprašanje edina tema.

Na koncu sta bila še dva referata, ki v danem okviru pravzaprav nista imela kaj iskati. L. H. Ting (ZDA) je govorila o otroških pesmicah v stari Kitajski, O. Olajubu (Nigerija) pa o vsebini in obliki ljudskih pesmi Yorubov v Nigeriji. Iz angleških prevodov besedila smo mogli spoznati, da imajo zelo lepo vsebino, zvočni posnetki pa so prinesli tudi presenečenje: Yorubi poznajo menjajoči se ritem 3 + 2, ki ga imamo na Slovenskem povečini v Režiji in redkeje drugod.

Sklepno zasedanje je bilo posvečeno organizacijskim vprašanjem. Prihodnje posvetovanje bo l. 1980 v Grčiji, v mestu Janina na severu dežele in sicer zadnji teden v avgustu. V naslednjem letu bi se sestali v Belgiji, potem bi šli spet na vzhod, v Romunijo. Sklenjeno je bilo, naj bi se na zasedanju v Grčiji vrnili k reševanju vprašanj o katalogizaciji, druga tema pa naj bi bila vloga blaede v ljudskih šegah.

Zmaga Kumer

ÖSTERREICHISCHES VOLKSLIEDWERK.

Posvetovanje na Dunaju od 24. — 30. sept. 1979

75-letnica te osrednje avstrijske organizacije za zbiranje in raziskovanje ljudske glasbe velja nekoliko tudi za nas Slovence, saj se je takrat začela doslej največja zbiralna akcija pri nas. Na pobudo dunajskega etnologa Josefa Pommerja je namreč avstrijsko prosvetno ministrstvo ustanovilo odbor, katerega člani naj bi — vsak v svoji deželi — poskrbeli za zapisovanje ljudskih pesmi z melodijami in pozneje za izdajo v več zvezkih, z naslovom "Ljudska pesem v Avstriji." Slovence je v osrednjem odboru zastopal Karel Štrekelj, predsednik slovenskega odbora. Prva svetovna vojna je delo zavrla, v Avstriji celo tako temeljito, da so se zapisovanju posvečali le posamezniki vse do leta 1946, ko je bil ustanovljen "Österreichisches Volksliedwerk", ne kot novo telo, marveč kot naslednik Pommerjevega odbora.

Da bi proslava ne izzvenela v prazno z nekaj pohvalnimi govori, so organizatorji priredili posvetovanje z naslovom "Das Österreichische Volksliedwerk im Umkreis von Wissenschaft und Pflege". Nanj so poleg strokovnjakov iz nemško govorečih dežel povabili še podpisano in prosili, naj poroča o etnomuzikološkem raziskovanju med koroškimi Slovenci.

Posvetovanje — pod pokroviteljstvom zveznega prosvetnega ministra — se je začelo s pozdravnim govorom predsednika "Österr. Volksliedwerka" E. Würzla. Za njim je govoril L. Schmidt o spremembah v ljudskem petju našega stoletja. Zelo zanimivo je bilo predavanje W. Salmena o ikonografiji ljudske glasbe v Avstriji pred letom 1600. Predavatelj je ob prepričljivih zgledih upodobitev glasbil opozarjal, kako pomembno je upoštevati gradivo drugih dežel ter presojati slike z vsebinskega in kulturnozgodovinskega vidika, ne le oblikovno in umetnostnozgodovinsko. Upodobitev nekega glasbila na cerkvenem oboku še ni dokaz, da je bilo tam znano, saj so imeli slikarji predloge in so se morali podrežati zahtevam svojega naročnika ter stila dobe.

Referat dunajskega germanista H. Zemana je bil kritika germanistike, češ da se ukvarja samo z visoko literaturo in da za raziskavo ljudske pesmi ni storila ničesar, ker se ji je ta zdela premalo pomembna. Umetna poezija je pri Nemcih že tako zgodaj in tako močno vplivala na ljudsko izročilo, da danes prevladujejo poljudne pesmi in vsak pomisli najprej nanje, kadar je omenjena ljudska pesem.

Salzburški romanist in znani izdajatelj zbirk ljudskih pravljic F. Karlinger je vzel za temo vlogo mitosa in pravljice v ljudski baladi ter je ob primerih iz romunskega izročila pokazal, kakšne pravljичne motive vsebujejo pripovedne pesmi. Referat je izzvenel v primerjavo pravljice in balade kot literarnih zvrsti, tisto, kar je napovedoval naslov, pa je ostalo neizrečeno.

Podobno ni zadovoljil referat, ki ga je imel celovški etnolog B. Petrei z naslovom "Ohranitev in spreminjanje. O vlogi ljudske pesmi na praznik in delavnik". Da bi se izognil izraza "ljudski", je avtor govoril o "socialno pristnem" (sozialrecht). Opirajoč se na nekatera dela sodobnih etnomuzikologov je na nov način odkrival stare resnice, kot npr. da ljudska pesem ni sama sebi namen, da se spreminja, dokler resnično živi, ali da človek obvlada modele in neko množino sestavin, iz katerih ustvarja nove pojave (prim. stalne rečenice, formule, potujoče verze ipd., o čemer smo pri nas že pisali).

Zakonca Haid z Dunaja sta poročala o novem mladinskem gibanju za ljudsko pesem, ki postaja že množično in je treba z njim računati ter ga začeti resno upoštevati kot predmet raziskovanja. Začelo se je v ZDA in preko Velike Britanije prišlo v Nemčijo, kjer je nastalo več pevskih skupin, ki so se leta 1964 odvrnile od ameriških "folk songs" ter začele segati po nemških pesmih. Podobno kot je v dobi romantike ljudska pesem pomenila izraz narodne samobitnosti, tako postaja zdaj pri manjših etničnih skupinah (kot so Bretonci, Baski

idr.) orožje za uveljavljanje lastnega naroda, pri drugih pa politično sredstvo v boju zoper koristi mednarodnih koncernov. Kot nekdanji potujoči pevci hodijo tudi ti moderni iz kraja v kraj, nastopajo po tovarnah in pojejo nove protestne pesmi na stare melodije (tudi to je samo obnove starega pojavnega kontrafakture). V trenutku, ko se zdelo, da bo prevladal brezbarvni internacionalizem potrošniške družbe, se je torej med mladimi pojavilo novo vrednotenje lastnega jezika, glasbe, kulture in domovine.

E. Würzel je za svoj referat o ljudski glasbi v glasbeni vzgoji Avstrije uporabil odgovore neke ankete in med drugim povedal zanimivost, da v nekem avstrijskem kraju živi glasbenik, ki poučuje pisanje na piščali in namesto plačila zahteva od učencev obljubo, da bodo svoje znanje posredovali drugim. Spet staro v novi preobleki! Pa bo še kdo dvomil o ustnem izročanju ljudske glasbe danes!

R. Flotzinger, graški muzikolog, je skušal pod naslovom "Ljudska glasba v zgodovini avstrijske glasbe" dognati iz tiskanih pesmaric, katere pesmi so bile v nekem času priljubljene med pevci, zalsti v tim. Mladinskem gibanju (Jugendbewegung, pred drugo vojno). Toda v diskusiji so poslušalci ugovarjali, češ da mnoge mladinske skupine pesmaric niso nikoli imele ali uporabljale in da ponatiskovanje vedno istih pesmi ni dokaz o priljubljenosti med pevci marveč o težnjah izdajateljev pesmaric.

D. Mark in E. Ostleitnerjeva sta govorila o "Ljudski glasbi v sociografiji", ki skuša zajeti vse pojave avstrijske glasbenega življenja. Torej naj bi spadalo vanjo tudi tisto, kar sicer raziskuje etnomuzikologija in sta avtorja imenovala "Umgangsmusik". To naj bi bil nov izraz za "ljudsko glasbo", porojen iz potrebe označiti pesmi, ki jih ljudje v Avstriji največ pojo ali poslušajo, ki so torej namenjene družabni zabavi. Ostleitnerjeva je skušala iz raznih statistik in vprašalnic dognati, koliko ljudi še pojejo ali muzicirajo, čeprav je v isti sapi priznala, da so to nezanesljivi viri, ker so ankete največkrat izvedene malomarno, toliko da je pač zadoščeno nadležni zahtevi.

Z. Kumer je poročala o zapisovanju, raziskovanju in sedanjem stanju slovenske ljudske glasbe na Koroškem, začenši od prvih zbiralcev v 19. stol. do danes. Po pregledu dosedanjih objav koroških pesmi in literature o njih, je govorila o raziskovanju, ki ga je pred tremi leti začela Glasbeno narodopisna sekcija ISN SAZU. Odkrito je povedala, na kakšne težave naleti zbiralec iz matične dežele v sedanjih, Slovencem neprijaznih razmerah na Koroškem. Nato je z besedo in zvočnimi primeri z vsega slovenskega etničnega ozemlja dokazala, da slovenska ljudska pesem na Koroškem ni nič izjemnega, marveč sestavni del vseslovenskega pesemskega izročila.

Nazadnje so W. Deutsch, Fr. Eibner in G. Haldova predstavili svoj poskus tipologije avstrijske ljudske glasbe. Najprej so gladivo razdelili v dve skupini: 1) glede na melodijo in 2) glede na večglasje. Z vidika zvrsti se avstrijska ljudska glasba deli na jodlarje, landljerje in poskočnice. Posebne skupine so dunajska poljudna glasba, štajerska (izraz je rabljen v starem pomenu "podeželske glasbe") in salzburška, ki se je izoblikovala šele v zadnjih letih.

Na sporedu zadnjega dne so bili še referati o glasbeni vzgoji in razprava o avtorskih pravicah, česar pa nisem več poslušala. Udeležila sem se le razprave o terenskem raziskovanju, kjer se je izkazalo, da v Sloveniji že davno delamo na način, ki pomeni avstrijskim kolegom nekaj novega, modernega. To mnenje je potrdila tuja majhna, a lepo pripravljena razstava o načinu zbiranja od Pommerjevih časov do danes, postavljena v prostoru pred sejno dvorano. Sestavni del jubilejnega zasedanja je bil tudi obisk arhiva "Gesellschaft der Musikfreunde", osrednjega in nižjeavstrijskega arhiva "Österr. Volksliedwerka" ter razstave glasbil iz zapuščine G. Koteka v dunajskem etnografskem muzeju.

NARODNO STVARALAŠTVO 66—68

Konec septembra je izšla nova dvojna številka (66—68, 1. 17.) Narodnog stvaralaštva, ki prinaša članke in makedonske, srbske, lužiškosrbske, grške, rusinske, hrvaške in ruske folklorne ter članek o približevanju klasičnih literarnih del ljudski ustvarjalnosti in anketo Radia Beograd o tradiciji revolucionarne pesmi. Za kratkočasno branje je dodano: intervju s srbskima raziskovalcema vzorcev na pletenih nogavicah pa recenzije in nekaj pesemskega gradiva iz Maleševa ter program kongresa ZDFJ, ki je bil od 25. 9. do 30. 9. 1978 v Berovu. Vse pristno, za borih 30 dinarjev, kolikor znaša letna naročnina na Narodno stvaralištvo.

Marko Terseglav

DRUŠTVENE NOVICE

Ocena sodelovanja med Slovenskim etnološkim društvom (SED) in DDU Univerzum pri realizaciji serije Kako živimo

Etnološki film je posebna kategorija znanstvenega filma, ki v Sloveniji ni razvit do te mere, da bi lahko o njem govorili kot o načrtnem pojavu. Etnološke ustanove so poskušale razviti za svoje potrebe filmsko proizvodnjo na 8 mm traku in v tem dosegle lepe uspehe (npr.: Glasbeno narodopisni inštitut, Inštitut za slovensko narodopisje, Goriški muzej, itd.). Vendar gre v teh primerih za občasno zadovoljevanje potreb po filmski dokumentaciji in ne za načrtno proizvodnjo. Ovira je tudi uporabljeni filmski format, ki ne dopušča širše komunikacije z občinstvom. Bivši Triglav film in kasneje Viba sta v okviru proizvodnje kratkih filmov zlasti v petdesetih letih močno posegala po etnoloških temah (npr.: Cerkljanski lavfarji, Prekmurski kurent, Štehvanje, Kmečka ohcet itd.). Ta etnološka tematika (večkrat tudi stilizirana in rekonstruirana) pa je bila v večini primerov le podlaga za umetniško izpoved, tako da tudi v tem primeru ne moremo govoriti o znanstvenem etnološkem filmu. Ravno tako imamo v arhivih RTV Ljubljana in pri drugih jugoslovanskih producentih polno kratkih posnetkov ljudsko kulturnega dogajanja iz različnih poglavij ljudske kulture.

Čeprav v slovenski filmski proizvodnji ne moremo zanikati posameznih izrednih dosežkov na področju dokumentarnega etnološkega filma (npr. Badjurov opus), je pravi znanstveni film vendarle pastorek slovenske filmske produkcije. Primarni problem etnološkega znanstvenega filma je problem iskanja producenta in ne ideje ter strokovne misli.

V luči omenjene "zgodovinske" izkušnje je sodelovanje med slovenskimi etnologi, združenimi v SED, in DDU Univerzum velika novost in korak naprej v prizadevanju za ekranizacijo poglavij slovenske ljudske kulture. Slovenski etnologi smo prvič imeli ob projektu Kako živimo možnost, da se preizkusimo v novem mediju, in to na vseh nivojih — od izbire tematike, preko pisanja sinopsisa in scenarija, do končne realizacije filma. Največji

prispevek smo seveda dali pri izbiri tematike in pri vraščanju strokovnih dognanj v filmsko strukturo.

Selekcijski kriteriji so bili takole razvrščeni:

1. Izginjanje določene dejavnosti oz. pojava (rekonstrukcija ni zaželena).
2. Filmičnost (všteta je možnost zadovoljivega prikaza brez uporabe komentarja).
3. Povezava z učnim načrtom osnovne šole.
4. Pokrivanje vsega slovenskega prostora.

Že od začetka sta se izoblikovala dva tipa ali modela filmskih zgodb, ki sta narekovala ustrezne filmske rešitve:

- a) prikaz enodnevne ali nekajurne delovne operacije,
- b) prikaz enoletnega ciklusa.

Vseh 10 tem, ki so se izluščile po razpravljanju o prvem ciklusu serije, sodi v materialno kulturo, v prikaz tehnoloških postopkov. Naslovi:

- Od setve do mlačve (vsa Slovenija).
- Mlinarstvo (dolina Krke).
- Kruh (Boh. Bistrica).
- Planšarstvo (Bohinj).
- Sirjenje na ovčji planini (Trenta).
- Vinogradništvo (Prekmurje).
- Lan (Bela Krajina).
- Promet (vsa Slovenija).
- Nabiralništvo (vsa Slovenija).
- Hiša (vsa Slovenija)

Šele v drugem ciklusu bi predvidoma posegli po temah iz socialne in duhovne kulture.

Etnološki interes se je v prvem delu pokazal v verističnem prikazovanju nekaterih panog ljudskega gospodarstva, posnetih na izvirnih prizoriščih. Vse, česar s filmom ni bilo mogoče prikazati, pa je zaobjela spremna beseda — strokovno besedilo, ki daje vsaki filmski temi obširnejši okvir, za orientacijo pedagogu.

Čeprav serija Kako živimo v trenutku nastajanja tega besedila še ni v celoti realizirana (posnetih je 7 filmov), jo lahko pozitivno ocenimo iz naslednjih vidikov:

1. Etnologi smo prvič našli producenta z veliko mero razumevanja za etnološke nagibe pri izbiri tematike in pri realizaciji. O tem priča veliko število slovenskih etnologov, strokovnjakov za posamezna področja (9 po številu), ki so se sestajali v operativnem odboru.
2. Etnologom je uspelo ekranizirati nekaj prioritarnih tem, ki jih na izvirnih lokacijah kmalu ne bo več mogoče dokumentirati brez rekonstrukcije, med njimi zlasti: Mlinarstvo, Planšarstvo, Sirarstvo in Lan.
3. Kljub nekaterim nesporazumom, ki zadevajo različno pojmovanje in razumevanje etnološkega filma in kljub upoštevanju pedagoških namenov serije, je večina posnetih filmov rezultat kreativnega združevanja stroke in medija in ne mehanski zapis delovne operacije.
4. V seriji Kako živimo vidimo združene komponente pedagoškega, kulturnega in znanstvenega filma. To pa so že dimenzije, ki serijo uvrščajo med sodobne pričevalce slovenske kulturne dediščine.

REDNA LETNA SKUPŠČINA SED — GRAD GORIČANE 15. JUNIJ 1979

POROČILO O DELU SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

Dosedanje delo Slovenskega etnološkega društva je potekalo po enoletnih načrtih in po srednjeročnem programu dela, ki je bil sprejet na ustanovni skupščini 1975. leta. Skušali smo društveno delo čim bolj povezati s strokovnim in raziskovalnim delom slovenskih etnologov in mislim, da je za napredek stroke neizogibno, da društvo tudi v prihodnje obdrži to vlogo, ki je bila poudarjena tudi v "Smernicah etnološkega raziskovalnega dela". Razprava o vseh pomembnih vprašanjih v stroki, ne glede na to, v kateri ustanovi se sproži, bi morala tudi v prihodnje potekati v čim širšem krogu etnologov in vseh drugih, ki jih zanima dogajanje v naši stroki.

V štiriletnem obdobju svojega delovanja je priredilo društvo tri republiška posvetovanja. S prirejanjem večjih republiških posvetovanj bo potrebno nadaljevati, vendar morda na vsaki dve leti (1980 in 1982). Vsebinsko nadaljevanje posvetovanja v Brežicah o etnologiji in sodobni slovenski družbi predstavljajo okrogle mize o razmerju med etnologijo in sorodnimi strokami, ki se že pripravljajo. Poleg tega bo potrebno nadaljevati tudi z rednimi mesečnimi strokovnimi sestanki.

Medrepubliško sodelovanje bo potrebno še okrečiti in preiti od občasnih srečanj na stalno sodelovanje delovnega značaja. SED je priredilo 1977. leta 24. kongres ZDFJ, kjer poskus o večji strokovni in organizacijski povezanosti med etnologiji in folkloristi žal ni uspel. Za ponovni poskus zblizanja bo priložnost 1983. leta, ko je na SED spet vrsta, da priredi kongres ZDFJ, zato bi takrat lahko priredili tudi posvetovanje ZEDJ, ki bi moral biti po ustaljenem vrstnem redu sicer šele dve leti kasneje. Novemu izvršnemu odboru predlagam, da to možnost izkoristi, tako zaradi ponovnega skupnega pogovora o teoretičnih in metodoloških izhodiščih etnologije in folkloristike, kot zaradi finančnih in organizacijskih vprašanj, ki so povezana s pripravo zveznih posvetovanj.

Društvo naj bi tudi v prihodnje skrbelo, da bi se delegati načrtno udeleževali strokovnih srečanj: republiških, zveznih in mednarodnih. Še aktivneje pa bi bilo potrebno sodelovati v zveznih odborih, komisijah in uredništvih in skrbeti za uresničevanje nalog jugoslovanskega značaja. Predlog o jugoslovanskih etnološki reviji v tujih jezikih, ki ga je koordinacijski odbor ZEDJ že sprejel, bo potrebno tudi čim prej uresničiti. V Sloveniji je nadalje sedež komisije za etnološki film, vendar se zdi, da bo z delom mogoče začeti šele, ko bo zaživel slovenski center za etnološki film v Novi Gorici. Zato predlagam, da skupščina izreče moralno podporo in strokovno potrebo za ustanovitev tega centra.

Nadaljna skupna naloga medrepubliškega značaja bi bila jugoslovanska etnološka enciklopedija ali leksikon, kajti skrajni čas je, da začnemo misliti tudi na celovitejši pregled jugoslovanske etnologije.

Delo društva je nadalje potekalo v okviru posameznih delovnih skupin, o čemer bodo poročali njihovi predstavniki.

Na koncu se želim zahvaliti vsem, ki so aktivno sodelovali v društvu in svoj čas nesebično namenili za skupne naloge in cilje. Novemu predsedniku in izvršnemu odboru želim veliko uspehov v naslednji štiriletni mandatni dobi.

Duša Krnel-Umek, predsednica

Poročilo Uredniškega odbora Glasnika SED

Uredniškemu odboru je v letošnjem letu uspelo nadoknaditi zamujeno in izdati vse štiri številke 18. letnika. Pretekli letnik dokazuje, da se je vsebinski okvir Glasnika spet močno povečal tako v kvalitativnem, kakor tudi kvantitativnem smislu. Uvedli oz. poživili smo nekaj problematičnih rubrik (npr. polemiko) in natisnili 18. letnik že kar na 22,5 avtorskih polah. Kot razveseljivo novico moram povedati tudi to, da smo končno našli ustrezno tiskarno, v finančnem in kvalitetnem smislu. Sledili smo vsem pomembnejšim dogodkom v stroki in s svojo aktualnostjo postali zanimivi tudi za širši krog bralcev. V bodoče se bomo še v večji meri vključevali kot soorganizatorji okroglih miz, z raznih sestankov društvenih komisij in pri drugih oblikah etnološkega življenja v Sloveniji. Med bistvenimi novostmi v letošnjem letu naj omenim uvedbo srednjih štirih strani Glasnika ali 1 cele pole, natisnjene v celoti v tujem jeziku in namenjene izključno informiranju tujine o dogajanjih, rezultatih in načrtih v slovenski etnologiji. S tem bo seveda povezano tudi honoriranje in večje finančne obveznosti, vendar sodimo, da jih bomo poskušali z združenimi močmi in doslednejšo delitvijo dela v Uredniškem odboru uspešno premagati. Štiriletno delo uredniškega odbora je pokazalo tudi na nekatere vrzeli, ki govorijo predvsem v prid temeljite spremembe načina dela.

Uredniški odbor bo tudi v bodoče poskušal slediti izhodiščem, ki jih za vsako leto izdelata oba naša sofinancerja, to sta Kulturna in Raziskovalna skupnost Slovenije. Delo v tej smeri je že rodilo nekaj sadov, saj so naše vloge že nekoliko bolj zadovoljivo obravnavane. Seveda s stanjem ne smemo biti popolnoma zadovoljni, ker je prav na področju sofinanciranja znanstvenega periodičnega tiska še vse preveč negativnosti in drugih sorodnih pojavov. Za zagotovitev svojega položaja se bomo borili predvsem z vsebino našega Glasnika, če bo potrebno pa tudi s širšo družbeno kritiko. Glede na povišanje stroškov tiska predlagamo Skupščini SED novo ceno Glasnika in sicer 20 din številka.

Janez Bogataj

Poročilo komisije za znanstveno-raziskovalno delo in tisk

Po 3. redni letni skupščini SED junija 1978 v Brežicah se je komisija za znanstveno-raziskovalno delo in tisk, ki jo sestavljajo A. Baš, J. Bogataj, S. Kremenšek, N. Križnar, D. Krnel-Umek, B. Kuhar, Z. Kumer, N. Kuret, M. Makarovič, M. Matičetov, M. Ravnik in V. Vodušek, sestala 17. 1. 1979. Na sestanku je bil govor o izpolnjevanju sprejetih sklepov in o nekaterih novih načrtih. Ugotovitve in sklepe tega sestanka in nekatere kasnejše dogodke, povezane z omenjenimi sklepi, bi bilo mogoče strniti v naslednjem besedilu.

1. 21. februarja 1979 je bil v dvorani SAZU, Novi trg 3, organiziran posvet o problematiki slovenskega etnološkega periodičnega tiska. Po poročilih urednikov Glasnika SED, Traditions in Časopisa za zgodovino in narodopisje (urednik Slovenskega etnografa se je opravičil) se je razvila plodna razprava, ki je pojasnila več odprtih vprašanj. Podčrtani sta bili želja in zahteva, da se izdajateljska in uredniška politika periodičnih publikacij čim bolj odpreta in se tako omogoči vsem strokovnim delavcem vpliv na strokovni periodični tisk. V ta namen naj izdajatelji poskrbijo za občasne sestanke s sodelavci in za izoblikovanje izdajateljskih svetov povsod, kjer jih še ni. Na sestanku so bila poleg tega načeta vprašanja sodelovanja slovenskih etnologov in uredniške politike strokovnih časopisov zunaj Slovenije, v katerih so predstavniki naše republike ali Jugoslavije. Le-ti bi morali bolj skrbeti za stik s SED in njegovimi člani.

2. Jeseni 1979 bomo v okviru SED pretresli vprašanje, kako daleč je delo pri retrospektivni bibliografiji slovenske etnologije. Storili bomo vse potrebno, da se delo ustrezno dokonča in natisne.

3. Delo pri vodniku po etnoloških zbirkah slovenskih muzejev z uredniškim odborom v sestavi A. Baš, B. Kuhar in T. Petek se še ni začelo. Treba bo storiti vse, da bomo to prepotrebno delo opravili. V čem vse so problemi, da se delo ni začelo, ni znano.

4. Dokončana so, ali so tik pred zaključkom prva dela iz serije krajevnih monografij. Uredniški odbor, ki ga sestavljajo A. Baš, J. Bogataj, Z. Kumer, M. Makarovič in S. Kremenšek, se bo moral lotiti svoje naloge. Znanstveni inštitut filozofske fakultete predlaga za jesen 1979 razpravo o krajevnih in regionalnih monografijah, o izkušnjah dosejanega dela in o smernicah dela za bodoče.

5. Z izdelavo geselnika za Enciklopedijo Slovenije, s pretresom temeljnih smernic za delo pri slovarju in enciklopediji, z evidentiranjem potencialnih sodelavcev in izvolitev organizacijskega odbora, v sestavi A. Baš, M. Ravnik, Z. Kumer, D. Krnel-Umek in S. Kremenšek, je bila opravljena prva stopnja priprav za slovenski etnološki slovar in za enciklopedijo slovenske etnologije. Takoj, ko bo steklo delo za Enciklopedijo Slovenije, se bomo vzporedno lotili tudi dela za etnološki slovar. Podpirali bomo nadalje strokovno utemeljene predloge za delo na posameznih tematskih sklopih bodoče etnološke enciklopedije.

6. Na željo Znanstvenega inštituta filozofske fakultete so bili v soglasju z udeleženci januarskega sestanka komisije načrtovani sestanki predstavnikov posameznih ustanov, v katerih združujejo

svoje strokovno delo etnologi. Na njih so želeli predstavniki omenjenega inštituta predstaviti nekatere naloge, ki so bile predložene RSS v finansiranje, in ponovno povabiti etnologe drugih ustanov k sodelovanju. Na prvem sestanku, 7. II., na katerega so bili povabljeni in so se ga udeležili predstavniki SEM in treh sekcij ISN SAZU, se je pokazalo, da SED kot posrednik znanstvenoraziskovalnega sodelovanja ni zaželeno. Predstavniki nekaterih institucij so želeli neposredno dogovarjanje s posameznimi ustanovami.

Podpisani je kot koordinator dela komisije ocenil omenjeno dogajanje kot nezaupnico znanstveno-raziskovalnim prizadevanjem društva in je tudi spriči svoje vpletenosti v dejavnost Znanstvenega inštituta filozofske fakultete odstopil od nadaljnega dela v komisiji. Svoj odstop je sporočil izvršilnemu odboru SED. Če je ocena o nezaupnici pravilna in objektivni razlogi resnično narekujejo institucionalizacijo vsakršnega znanstveno-raziskovalnega dela in le neposredno dogovarjanje z ustanovo, se odpira vprašanje, kakšne naloge si naj začrtuje komisija za znanstveno-raziskovalno delo in tisk v bodoče.

Slavko Kremenšek

Poročilo delu muzejske skupine v mandatni dobi 1975—1979

Muzejska skupina je delovala v večih smereh. Sodelovala je pri snovanju predavanj, in sicer 1977 pri pripravi diskusijskega večera o muzejih na prostem, ki je rabil kot delna osnova za zvezno posvetovanje o oblikovanju muzeja na prostem pri Sarajevu (v jugoslovanskem merilu). Nadalje je sodelovala 1977 pri pripravi diskusije o delovnih problemih mlajših etnologov, ki so zaposleni v naših krajevnih muzejih.

Muzejska skupina je sprožila priprave za vodnik po etnoloških zbirkah v slovenskih muzejih. Glede na objektivne pogoje se bo to delo lahko začelo letošnjo jesen.

Muzejska skupina je udeležena pri pripravi obrazcev za dokumentacijo v naših etnoloških ustanovah. Obrazce uporabljajo v 6 krajevnih muzejih, vendar še niso šli v tisk zaradi pripomb, ki jih je o njih izrekel SEM.

In naposled je bila muzejska skupina s svojim članom udeležena 1979 pri razjasnitvi problemov, ki so nastali v zvezi z novo postavitvijo etnološke zbirke Pokrajinskega muzeja v Ptujju. Na tej podlagi so bili poslani dopisi KSS, KS Ptuj in Skupnosti muzejev SRS.

Angelos Baš

POROČILO O DELU DELOVNE SKUPINE ZA SPOMENIŠKO VARSTVO IN PROSTORSKO PLANIRANJE

Delovna skupina za spomeniško varstvo in prostorsko planiranje je bila ustanovljena v skladu s priporočili posvetovanja etnologov o pomenu etnologije v sodobni slovenski družbi, junija 1978 v

Brežicah. Ustanovni sestanek je bil 23. 6. 1978 na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Vsi navzoči so postali člani ožje delovne skupine. Ti člani so: prof. V. Kremenšek, prof. P. Fister, dr. I. Sedej, mag. D. Krnel-Umek, ing. M. Loboda, I. Miklavčič, N. Erker, V. Knific, B. Bratko. Sklenjeno je bilo, da bo osnovni namen skupine ob konkretnih delovnih nalogah izdelovati in izpopolnjevati etnološke metode dela na področju spomeniškega varstva in prostorskega planiranja. Na tem področju naj bi se skupina vključevala s sodelovanjem na mesečnih sestankih z vnaprej določeno temo.

Drugi sestanek razširjene skupine s 30 udeleženci je bil 14. 9. 1978. Tema sestanka je bila: etnološko raziskovalno delo kot sestavni del revitalizacijskih načrtov starih mestnih jeder. Referat dr. P. Fistra je služil kot izhodišče za razpravo na temo revitalizacije.

V nadaljnjem programu skupine je:

1. Izvedba raziskovalne naloge na temo "Etnološki vidik prenove starih mestnih jeder in vasi", ki bi jo financirala Raziskovalna skupnost Slovenije in ki bi potekala na FF;
2. Ponovna oživitve problemsko orientiranih mesečnih sestankov z vnaprej pripravljenimi temami;
3. Navezovanje stikov s posamezniki in ustanovami, tudi v tujini, ki se ukvarjajo s sorodno problematiko;
4. Nabava literature v zvezi z načrtano problematiko.

Branka Bratko

Poročilo o delu izdajateljskega sveta in uredniškega odbora ČZN

Izdajateljski svet je imel v letu 1978 in 1979 dve seji, UO pa tri. Največ se je razpravljalo o problematiki izdajanja ČZN in o njegovi vsebinski zasnovi, kot tudi o vzrokih zamud izhajanja posameznih letnikov. Na vsaki od sej je glavni urednik dr. Jože Koropec poročal o številu avtorjev in naslovih prispevkov v posameznih številkah. Za zamujanje rokov pri izdajanju ČZN je del krivde pripisati tiskarni, ki ni vedno takoj pristopila k korekturi in izdelavi zvezkov ČZN. Člani UO so bili mnenja, da se struktura časopisa ni bistveno spremenila, kar je bilo ocenjeno kot slabo. Premalo je namreč prisotna bližnja preteklost. Prav tako je še vedno premalo knjižnih poročil in ocen, kar bo v bodoče potrebno pospeševati, če hočemo obdržati časopis na ustrezni strokovni ravni.

Skrb uredniškega odbora je bila, da zagotovi redno izdajanje, kar nam je v lanskem letu tudi uspelo. V letu 1978 so izšli zamujeni letniki 1976/1, 1976/2, 1977 — Glaserjev zbornik in 1978/1, tik pred izidom pa je letnik 1978/2. Jubilejni letnik 1979 predstavlja 75. letnico izhajanja ČZN, obenem je to 50. letnik in 15. letnik nove vrste, za katerega so prispevki v glavnem že zbrani in naj bi izšel najpozneje do decembra tega leta. Iz navedenega je razvidno, da je ČZN ena redkih znanstvenih revij pri nas, ki bo v bodoče redno izhajala.

Iz vsebine posameznih letnikov je razvidno, da je etnoloških člankov očitno premalo, saj so v letnikih 1978/1 in 2 ter 1979 le štirje prispevki etnolo-

ške vsebine, tako da časopis skorajda neopravičeno imenujemo ČZN, saj je narodopisje zastopano izredno skromno. V bodoče bo nujno potrebno angažirati več avtorjev, ki bodo pripravljene objavljati svoje prispevke v tej naši najstarejši, vsaj še deloma etnološki reviji. Uredniški odbor ČZN bo vesel vsakega solidnega prispevka, ki obravnava etnološko problematiko SV Slovenije ali prispevkov splošne etnološke vsebine, knjižnih poročil in ocen. Apeliram na vse slovenske etnologue, da sodelujejo s prispevki v časopisu, sicer le-ta v bodoče ne bo izpolnil naloge, ki je zapisana v programu izdajanja.

Tone Petek

Poročilo kandidacijske komisije

Kandidacijska komisija, ki jo je v sestavi Zmaga Kumer, Marija Makarovič in Janez Bogataj določil Izvršni odbor SED, se je sestala 25. 5. 1979. Komisija je uvodoma ugotovila oz. potrdila znana dejstva, ki govorijo o uspešnem prvem štiriletnem mandatu izvršnega odbora SED in drugih društvenih teles. Razen tega so vsi člani komisije soglasno potrdili, da se je SED uspelo "utrditi" (seveda s svojo dejavnostjo) na širšem družbenem področju. To se kaže nenazadnje tudi v bistveno spremenjenem odnosu družbe in posameznih družbenih skupnosti do društva in slovenske etnologije nasploh. Zato je komisija pri obravnavanju predlogov za društveno vodstvo v naslednjem štiriletnem mandatu menila, da bi bilo potrebno ta "vzpon" društvenih aktivnosti le nadaljevati, ga še kvalitativno obogatiti in krepiti dejavnost na vseh tistih področjih, ki so morda še nekoliko zaostala.

Število članov SED je naraslo, zato je imela komisija naporno delo pri izbiranju in predlaganju možnih kandidatov. Upamo, da naš predlog vsebuje zares kar najbolj za delo v društvu "zagrete" kolege. Obenem pripominjamo, da celoten naš družbeni razvoj v sedanosti vedno bolj poudarja menjavanje posameznih odgovornih delovnih nalog, zato bo kaj hitro spet vrsta na tistih, ki danes ne bodo predlagani, da v naslednjem mandatu prevzamejo delo za svojimi kolegi. Predlog kandidacijske komisije za sestavo Izvršnega odbora, Uredniškega odbora in izdajateljskega sveta Glasnika SED je naslednji:

1. predsednik SED: Julijan Strajnar
2. trinajst članov Izvršilnega odbora, ki so obenem tudi vodje posameznih delovnih skupin SED:
  - Duša Krnel-Umek za podpredsednika
  - Mirko Ramovš za gospodarja in vodjo skupine za povezavo s sorodnimi društvi,
  - Irena Kunčič-Keršič za tajnico,
  - Janeza Bogataja za glavnega in odgovornega urednika Glasnika SED (komisija je menila, da bi bilo neumestno menjati funkcijo urednika že po štirih letih na škodo oblikovanja profila društvenega glasila in s tem uredniške politike),
  - Mojca Ravnik za strokovne sestanke,
  - Marko Terseglav za obveščanje in propagando,
  - Anka Novak za vodjo kadrovske komisije,
  - Fanči Šarf za dokumentacijsko komisijo,
  - Milan Vogel za tiskovno komisijo,

- Zvona Ciglič za muzejsko komisijo,
- Naško Križnar za etnološki film (ponovni predlog komisija utemeljuje s podobnimi argumenti kot pri uredniku Glasnika),
- Valens Vodušek za področno raziskovalno skupnost,
- Branka Bratko za komisijo za prostorsko planiranje in spomeniško varstvo,
- Tamara Ditrich kot predstavnik študentov PZE za etnologijo Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

3. Za uredniški odbor Glasnika SED predlagamo poleg urednika Janeza Bogataja še

- Zmago Kumer
- Ivana Sedeja,
- Bojana Kavčiča,
- Mojca Ravnik,
- Zmaga Šmitka,
- Božidarja Jezernika,
- Marka Terseglava,
- Katro Valič-Verstovšek,

Delitev dela po posameznih rubrikah naj bi se izvedla na prvi seji novega odbora.

4. Za izdajateljski svet predlagamo:

- Julijana Strajnarja,
- Angelosa Baša,
- Slavka Kremenšek,
- Borisa Kuharja,
- Ingo Miklavčič.

Nadalje predlaga kandidacijska komisija sestav še naslednjih društvenih teles:

5. Nadzorni odbor SED: Slavko Kremenšek, Zmago Kumer, Tone Cevc.
6. Častno razsodišče: Milko Matičetov, Pavla Štrukelj, Ivan Sedej.
7. Delegati v Zvezi etnoloških društev Jugoslavije: Angelos Baš, Zmago Šmitek, Inja Smerdel.
8. Delegati v Zvezi združenj folkloristov Jugoslavije: Mira Omerzel-Terlep, Marko Terseglav, predsednik in podpredsednik društva.
9. Predstavnik Slovenije v uredništvu revije Etnološki pregled: Zmago Šmitek.

RAZPRAVA O POROČILIH IN PROGRAM DELA ZA NASLEDNJE LETO

Julijan Strajnar, ki je predsedoval delovnemu predsedstvu, je prosil za pripombe in vprašanja.

Marka Terseglava je zanimalo, kako bo s komisijo za znanstvenoraziskovalno delo, ki je odstopila.

Slavko Kremenšek je povedal, da si je komisija zadala določene naloge, ki jih je predstavila v Brežicah in jih je skušala izpolniti. V zvezi s temi nalogami je FF prosila SED, da koordinira z ostalimi institucijami. Bilo je več sestankov, na katerih se je pokazalo, da je ta pomoč, vtikanje SED v delo muzejev, odveč. Umestno bi bilo le pogovarjanje ustanove z ustanovami, zato je komisija za znanstveno-raziskovalno delo verjetno odveč (tisk je izvzet). Kremenšek je to razumel kot nezaupnico in je odstopil.

Terseglav je menil, da je bila komisija ustanovljena zaradi smotnega dela ter da bi bilo treba dati večjo zaupnico društvu.

Strajnar je menil, da so težave v tem, ker ne veš, ali naj nastopaš kot član društva ali kot član ustanove.

Kremenšek je še enkrat citiral zadnji odstavek iz poročila te komisije in pojasnil, da sam ne more ločevati dveh funkcij.

V diskusijo je posegel **Milko Matičetov** s prisposodbo o mlinarju in kamnu ("Ga ni blu in ga ne bu mlinarja, ki bi mogu ceumu kamunu prav služit"). Nato je priporočil prihodnjemu odboru, da skuša ohraniti ekvidistanco do vseh, da se ne veže, tudi če so upravniki na čelu odbora, ter da v svoji funkciji to skušajo pozabiti in ostanejo čimbolj nepristranski. Vodstvo naj ohranja do vseh odnose, ki naj ne bi pripeljali do trenj. V tej stroki so različna gledišča, kar seveda ni dobro. Ustanove, ki imajo svoje načrte, jih izpolnjujejo že desetletja. Apeliral je na strpnost — tudi strokovno. Ne bi smeli postavljati lestvic — kaj ima prednost in kaj ne. Vsako delo ima svojo ceno in svojo veljavo, če bi to upoštevali, bi marsikatera napetost odpadla.

Tov. **Strajnar** se je zahvalil za mnenje in predlagal, da bi bila lahko to tema za kakšno posvetovanje.

Terseglav je menil, da bi bilo treba o teh stvareh nadaljevati pogovor.

Duša Krnel-Umek je povedala, da je komisija nadaljevala delo z vprašalnici. Menila je, da pri takih akcijah ne bi smelo biti več vprašanja, ali si član društva ali član institucije. SED mora ohraniti vlogo koordinatorja.

Strajnar je rekel, da te vloge društvu nihče ne oporeka, nato je pričel vprašanje programa dela za prihodnje leto.

Duša Krnel-Umek je menila, da so programi podani že v posameznih poročilih. Sestanki morajo biti vsak mesec. V pripravi sta okrogli mizi etnologija — arheologija in etnologija — slavistika, drugo leto naj bi bilo posvetovanje etnologija — zgodovina, dogovarjajo pa se tudi za posvetovanja etnologija — sociologija in etnologija — psihologija. Druga dela potekajo po skupinah.

Strajnar je povedal, da je sodeloval aprila v Vidmu pri okrogli mizi, kjer so govorili o današnji glasbi. Tu je spoznal italijanskega etnomuzikologa, ki je povedal, da imajo nekaj filmov, katere bi radi prikazali v Ljubljani. To so filmi o potujočih trgovcih, (drugi del prikazuje pevce štorij, ki spremljajo trgovce) pust v gorah, film o plesu, glasbeni tradiciji v Apeninih. Tov. Strajnar je predlagal skupščini, da bi tega etnomuzikologa jeseni povabili v Ljubljano, kjer bi tudi predaval. Pripravil je tudi že predračun stroškov.

Duša Krnel-Umek je nato predlagala, da bi se tov. Križnar deloma na stroške SED (komisija za film) udeležil posvetovanja v Ostravi. Predlagala je tudi, da bi bili tisti, ki imajo referate tudi delegati na posvetovanjih in si porazdelili naloge, tako da SED ne bi imelo stroškov.

Strajnar je nato prišel na vprašanje povečanja naročnine za Glasnik in članarine za SED. Kar je bilo soglasno sprejeto.

Ramovš je povedal, da je poslovanje postalo komplicirano; potrebno je dvojno knjigovodstvo in zaradi tega bi bilo dobro zaposliti človeka, ki bi to knjigovodstvo vodil. Predlagal je, da bi ga hono-

rirali 1.500 din mesečno. Predlog je bil soglasno sprejet.

Naško Križnar se je nato vrnil k problematiki etnološkega filma. Ta dejavnost je v društvu najbolj vznemirljiva verjetno zato, ker je to novejša tema. Premišljeval je že o bodočnosti filma: startali naj bi s predpostavko, da bi znanstveni-etnološki film razvijali ob znanstvenih projektih.

Strajnar je predlagal, da bi k temu skušali pritegniti TV.

Križnar je poudaril, da je to naša vzporedna naloga, da se moramo osamosvojiti.

Zmago Šmitek je predlagal ustanovitev Slovenskega etnološkega filmskega centra.

Križnar se je o tem že zanimal na RS.

Strajnar je bil mnenja, da bi preko televizije ljudje zvedeli za nas in bi potem lažje "trkali na razna vrata".

Matičeto je predlagal, da bi jeseni, ko se bodo zopet pričela predavanja, ponovno predvajali serijo filmov "Pri naših pravljíčarjih", ki so stari že 12 let. Pobuda za snemanje teh filmov je prišla iz RTV, vendar je on postavil pogoje. Sedaj bi te stvari lahko še enkrat pogledali in se o njih pomenili.

Terseglav je bil mnenja, da je to že bližje, da pa še ni tisto, kar si mi želimo. Hotel je le opozoriti na ta problem, da ne bi drugo leto pričakovali čudežev.

Anko Novak je zanimalo, kakšna je potem še možnost za ustanovitev takega centra.

Križnar je povedal, da bi morali apelirati na institucije.

Pavla Štrukelj je poudarila, da je vprašanje denar. Nekje je treba dobiti denar, prej je težko reči, kaj bo narejeno.

Strajnar je predlagal, da bi vsi čimveč pisali v časopise: tu smo, taki smo, potem bi lažje pritisnili na kakšno kljuko.

Razprava povzeta iz
zapisnika Alenke Simikič

Redakcija zaključena novembra 1979

Po mnenju Republiškega komiteja za kulturo (št. 4210-27/78) šteje Glasnik SED med proizvode iz 7. točke prvega odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu, za katere se ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Številko sta sofinancirali Raziskovalna skupnost Slovenije in Kulturna skupnost Slovenije.

Glasnik Slovenskega etnološkega društva
Glasilo Slovenskega etnološkega društva, zanj odgovoren:

Duša Krnel-Umek, predsednica
Izhaja štirikrat letno, naklada 700 izvodov
Tisk: Partizanska knjiga

Glavni in odgovorni urednik: Janez Bogataj

Člani uredništva:

dr. Zmaga Kumer
Marija Stanonik
Mojca Ravnik
Zmago Šmitek
Marko Terseglav
Anka Novak
Damjan Ovsec

Naslov uredništva: Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12,
61000 Ljubljana, telefon: 22-121, int. 335
Posamezna številka stane: 20 din

Celoletna naročnina: 80 din
Tekoči račun: 50100-678-44338

Fotografije in risbe po želji vračamo, rokopisov ne vračamo!

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji sami!
Številko je lektorirala Katra Valič

Slika na zadnji strani: "Zapisnik" dr. Ivana Sedeja na sestanku za slovensko etnološko enciklopedijo, 22. 11. 1978. Avtor je imel od 23. 11. do 20. 12. 1979 zelo uspelo razstavo karikatur v kleti Prešernove hiše v Kranju. Uredništvo Glasnika SED mu na tem mestu izreka tople čestitke z željo po nadaljnjem sodelovanju na straneh društvenega glasila.

